

Okuryazarlık becerilerine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerin görüşleri

Views of social studies teachers on literacy skills

Hatice Memişoğlu¹

¹Doç. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Bolu, Türkiye, Email: memisoglu_h @ ibu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3987-8454>

Makale Bilgisi	Öz
<p>Araştırma Makalesi</p> <p>Gönderilme: 20 Haziran 2023 Düzeltilme: 18 Eylül 2023 Kabul: 3 Ekim 2023</p> <p>Anahtar kelimeler: Okuryazarlık, Beceri, Sosyal bilgiler Öğretmen</p>	<p><i>Araştırmanın amacı, Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 2018 öğretim programında yer alan okuryazarlık becerilerine yönelik uygulamada yapılanlar, sorun ve çözüm önerilerine ilişkin görüşlerini ortaya koymaktır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin belirlenmesinde nitel araştırma modeli, olgu bilim deseni kullanılarak veriler toplanmış ve verilerin analizinde betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 20 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenleri okuryazarlığı bilgiyi, verileri okuyabilme, kavrayabilme, analiz edip, yorumlayıp, değerlendirebilme olarak tanımlamışlardır. Sosyal bilgiler dersi açısından önemli olduğunu belirtmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenleri harita, politik, finansal, dijital, çevre, medya, hukuk okuryazarlık becerilerine yönelik görüşlerine göre; teorik olarak bilgi verme düzeyinin fazla olduğu, uygulama düzeyine daha az yer verildiği belirtilmektedir. Okuryazarlık becerisini geliştirmek için uygulama düzeyinin ve okul dışı gezilerin artırılması gerektiği önerilerde vurgulanmıştır.</i></p>
Article Info	Abstract
<p>Research Article</p> <p>Received: 20 June 2023 Revised: 18 September 2023 Accepted: 3 October 2023</p> <p>Keywords: Literacy, Skill, Social studies, Teacher</p>	<p><i>The aim of the study is to demonstrate the views of social studies teachers on the functioning (what is done), problems and solution suggestions at the theoretical-application level in the lesson for the literacy skills in the 2018 curriculum. In determining the views of social studies teachers, data were collected using qualitative research model, phenomenology design and descriptive analysis technique was used to analyze the data. The study group consisted of 20 social studies teachers and the data were obtained through a semi-structured interview form. Social studies teachers defined literacy as being able to read, comprehend, analyze, interpret and evaluate information and data. They stated that it is important for the social studies course. They stated that it is important for the social studies course. According to the views of social studies teachers on map, political, financial, digital, digital, environmental, media, and legal literacy skills, it is stated that the level of theoretical information is high and the level of application is less. In order to improve literacy skills, it was emphasized in the suggestions that the level of application and out-of-school trips should be increased.</i></p>

1. Giriş

Okuryazarlık, okuduğunu anlama ve düşüncelerini başkalarına aktarma durumu olarak tanımlanmaktadır (Pala, 2022). Okuryazarlık becerisi okuma-yazmanın yanı sıra hayatımızı her aşamasında bilgiye ulaşma, bilgiyi anlamlandırma, kullanma ve iletme olarak da nitelendirilmektedir (Mete, 2020). Günümüzde okuryazarlık bilgi, becerileri ve sosyal normları anlamak, birbirimizle paylaşma ve yorumlayabilmeyi ve kendi kültürümüzde bulunan semboller sistemini kullanarak sonraki nesillere aktarmaya sağlayan bir araç olarak görülmektedir (Altun, 2005; Altun & Güner, 2005). Okuryazarlık beceri olarak açıklandığında; belirli ifadeleri kodlama, çözme ve anlam eşleştirmenin yanı sıra, üst düzey de bilişsel süreçleri işe koşarak, zihinsel bir süreç olan anlam kurmayı vurgulamaktadır. Okuryazarlık bu açıdan toplumların eğitim sistemlerine yön verebilecek yapıda önemli bir beceri olarak yer almaktadır (Güleç & Hüdavendigar, 2020; Önal, 2010).

* Bu çalışmanın Etik Kurul Onayı, 26.12.2022 tarih ve 2022/12 toplantısında Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan alınmıştır. Tüm sorumluluk yazarlara aittir.

Kaynak göster: Memişoğlu, H. (2023). Okuryazarlık becerilerine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerin görüşleri. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 9 (4), 276-296. DOI: <https://doi.org/10.24289/ijsser.1317405>

Eğitim sistemimizin temel amacı, değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmektir. Becerileri öğrencilere kazandırmak, çok yönlü bireyler yetiştirmek amacıyla ders öğretim programlarında yer verilmiştir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında 27 beceri yer almakta olup, 7 okuryazarlık becerisi bulunmaktadır. Bu beceriler içinde harita okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, politik okuryazarlık, çevre okuryazarlığı, finansal okuryazarlık, medya okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı bulunmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2018). Sosyal bilgiler ders programında yer alan okuryazarlık becerilerinden biri harita okuryazarlığıdır. Harita becerileri; haritaları okuma ve yorumlama, haritaları kullanma, haritalarla işlem yapabilme ve taslak harita çizme olmak üzere dört kategoride ifade edilmektedir (Koç & Demir, 2014). Harita okuryazarı olabilmek için, öğrencilere öğretilmesi gereken beceriler; harita sembollerini anlama, perspektifi geliştirme, yönleri kavrama, mesafeyi anlama, harita ölçeği, yerleri konumlandırma, yer şekillerini anlama ve haritayı yorumlama olarak ifade edilmektedir (McClure, 1992). Sosyal bilgiler ders içeriğini oluşturan konuların mekânsal bir zemine yerleştirilmesi için, bu becerinin geliştirilmesi gerekir. Bunun için de harita, küre, atlas kullanımı, harita çizim, kullanımı ve yorumlama etkinliklerinin yapılması gerekir (Demircioğlu & Akengin, 2012; Köşker, 2020).

Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan diğer okuryazarlık ise, politik okuryazarlıktır. Politik okuryazarlık etkili birer vatandaş olarak bireylerin rollerini yerine getirebilmek için, politik süreç ve politik konuları bilmesi ve kavrayabilmesidir. Politik okuryazar birey sadece anlamakla yetinmez, aynı zamana aktif ve etkili bir şekilde duruma dahil olur (Kuş, 2013). Politik okuryazarlık kavramı, öğrencilerin “bilgi, beceri ve değerler aracılığı ile kamusal yaşam içinde kendilerini nasıl etkili kılacaklarını öğrenmesi” olarak da tanımlanmaktadır (Advisory Group on Citizenship, 1998). Politik okuryazarlık becerisi, politikacıların rolleri, nasıl seçildiği ve bu seçim sırasında vatandaşların görevleri gibi konuları içermesinin yanı sıra; öğrencilerin devlet kurumları hakkında bilgi sahibi olabilmesi ve ülkedeki olayları yorumlayabilmesini de kapsamaktadır. Politik okuryazarlıkta temel bilgilere sahip olmanın yanı sıra beceriler ve temel tutum-değerler de önemlidir. Özgürlük, gerçeğe saygı, empati, akıl yürütme, hoşgörü gibi değerleri içermektedir (İnan & Tarhan, 2018). Anderson (2008) politik okuryazarlığa yaklaşımının bilgi, anlayış ve pratik yeterliği içerdiğini belirtmektedir. Temel unsurlar olarak değerler, kurumlar, süreçler ve konuların iç içe olduğu belirtilmektedir (Özdemir, 2022).

Dijital okuryazarlık, dijital teknolojiyi kullanarak bilgiyi algılama, yeni bilgi inşa etme, paylaşma ve eleştirel-etkili olarak değerlendirmektir. Elde edilen bilgiler arasında bağlantı kurmak, yeni bilgilere ulaşmak ve bilgiye ulaşırken gereken fonksiyonel ve dijital yeteneklere sahip olmaya kapsayan bir kavramdır (Polizzi, 2020). Martin (2005)’e göre, bireylerin dijital teknolojileri ve araçları, dijital kaynaklar uygun şekilde tanımlama, erişme, yönetebilme, uyum, değerlendirebilme, analiz etme, bilgiyi sentezleme, bilgiyi yapılandırma, medyatik ifadeler oluşturma ve başkaları ile iletişim kurma, kişisel yaşamlarında yapıcı sosyal aktivitelerde bulunma, süreci doğru ifade etme yeteneğidir (Güngör & Altun, 2020). Dijital okuryazarlıkta temel dört yeterlik içermektedir: İnternette araştırma yapma, hiper metinlerden yararlanma, bilgiler arasında ilişki kurma ve içeriği değerlendirmedir. Üç temel öğesi bilgi, beceri, eleştire düşünme ve karar vermedir. Dijitale ait bilgiye sahip olma, kullanabilme becerisi ve teknolojiyi sorgulayabilme önemli unsurlarıdır (Yiğit, 2013). Sosyal bilgiler dersinde dijital yetkinlikler bireyin günlük hayatta iletişim için bilgi iletişim teknolojilerinin güvenli ve eleştirel olarak kullanılması, bilgiye erişim ile bilginin değerlendirilmesi, saklanması, üretimi gibi temel becerileri öğretmeyi desteklemektedir. Sosyal bilgiler öğretim programında; son yıllarda dijital teknolojideki gelişmelere bağlı olarak vatandaşlık hak sorumlulukları açısından (dijital vatandaşlık, E-devlet, sanal ticaret) ve birtakım sorunlar (dijital bölünmüşlük, kimlik hırsızlığı, siber zorbalık, siber dolandırıcılık...vb.) ortaya çıktığı için, öğrenme alanlarında kazanımlara yer verilmektedir. Ders içi ve ders dışı etkinliklerle dijital vatandaşlık yeterliklerinin geliştirilmesi öngörülmektedir (MEB, 2008).

Sosyal bilgilerde yer alan diğer bir beceri olan, finansal okuryazarlık kavramı bireylerin sağlıklı finansal kararlar alabilmeleri amacıyla, finansal kaynakları etkili bir şekilde yönetebilmelerini sağlayacak temel bilgi ve becerilerin elde edilmesi ve kullanılmasıdır (Gedik & Açıl, 2020; Mandell, 2008). Atkinson & Messy (2012) finansal okuryazarlığın kapsamını; finansal bilgi, finansal davranış ve finansal tutum olmak üzere üçe ayırmaktadır. Finans ile ilgili her türlü kaynağa ulaşma ve finansla ilgili konulara hakim olabilmeyi ifade eder. Finansal davranış kişinin mali yapısı ile ilgili durumları kapsar. Finansal tutum ise, kişilerin deneyimleri sonucu gelecekte nasıl tavır sergileyeceklerini belirler (Diri & Arı, 2020). Dünyada ekonomik, finansal konuların, krizlerin önemli yer tutmasından sonra, yenilenen 2018 Sosyal bilgiler öğretim programına finansal okuryazarlık becerisinin temel beceriler arasına eklenmesine yol açmıştır. İstek ve ihtiyacını bilinçli bir şekilde ayırt edebilen, mevcut kaynakları tasarruflu kullanabilen, gelir ve giderlerini dengelemeye yönelik bütçe oluşturabilen, girişimci ve bilinçli tüketici olan bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmektedir (Adalar, 2019). Sosyal bilgiler öğretim programında özel amaçlar kısmında bu hedef; “*Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde milli ekonominin yerini kavramaları*” şeklinde belirtilmektedir (MEB, 2018).

Çevre okuryazarlığı becerisi bireyin çevre ve sorunlar hakkında bilgi sahibi olması, duyarlık göstermesi, çevre sorunlarına yönelik çözüm üretecek çalışmalara katılım göstermesi, rol alması olarak tanımlanmaktadır. Çevre okuryazarlığının bileşenleri; bilgi, beceri, tutum-değer, çevresel duyarlılık, bireysel sorumluluk ve aktif katılımdır (Moseley, 2000; Roth,1992). Sosyal bilgiler dersi içinde çevre okuryazarlığı da önemli bir beceridir. 2018 Sosyal bilgiler öğretim programında özel amaçlar kısmında, çevre okuryazarlığına yönelik olarak, “Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak, insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları” ve “Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp, çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları” yer almaktadır (MEB, 2018). Öğrencilere çevre, duyarlılık, çevre bilinci ve çevre sorunlarını çözmeleri gibi becerilerin kazandırılmasında sosyal bilgiler öğretmenlerine önemli sorumluluklar düşmektedir (Karatekin & Aksoy, 2012).

Medya okuryazarlığı, çeşitli biçimlerde mesajlara erişim, analiz etme, değerlendirme ve iletme yeteneğidir. Sosyal bilgiler dersi içinde yer alan, medya okuryazarlığı becerisi vatandaşlık eğitimi açısından önemlidir. Öğrencinin medyadaki mesajlara ulaşabilmesi, analiz edebilmesi, etkili bir şekilde bilgi hakkını kullanabilmesi için kendi mesajlarını kendi üretebilmesi önemlidir. Etkin ifade özgürlüğünü kullanan birey daha bilinçli karar verebilecek ve katılım hakkı bağlamında siyasi, ekonomik, toplumsal yaşamda aktif bir vatandaşlık olarak yerini alabilecektir (Altun, 2013). Hukuk okuryazarlığı becerisi, bireyin toplum içindeki varlığın sürdürürken kendisinin ve diğer insanların hukuk haklarını bilmesi, hukuki konuları eleştirel bir şekilde ele alınması ve günlük yaşamında yazılı-sözlü iletişim noktasında pratiğe dönüştürebilmesi için gerekli bilgi, beceri ve değerlere sahip olmasıdır (Şan, 2019). Hukuk okuryazarlığı hukuk bilgisi, hukuk konularını algılama ve hukuk bilgisinin davranışla ifade edilmesidir (Horton, 2008). Üç bileşeni bulunmaktadır: Hukuk bilgisi, beceri ve tutum. Bilgi boyutunda devlet yapısı-yönetimi, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, adalet, sorumluluk gibi konuların öğretilmesi; beceri boyutunda bireylerin günlük yaşamda hukuk bilgilerini kullanabilmesi; tutum boyutunda ise hukuk konularına ait algıların belirlenmesi ve konulara ilişkin görüş belirtilmesi amaçlanmaktadır (Oğuz, 2013). Sosyal bilgiler dersinde devlete bağlı iyi vatandaşın yetiştirilmesi için hukuk alanında bilgi sahibi olmasını sağlayacak kazanımların yer aldığı “etkin vatandaşlık” öğrenme alanı ile verilmektedir (Haçat & Çakmak 2018).

Sosyal bilgiler dersi açısından önemli olan okuryazarlık becerilerinin uygulayıcıları olan öğretmenlerin ders işleniş sırasında uyguladıkları, karşılaştıkları sorunlar ve önerdikleri çözüm önerileri önem arz etmektedir. Araştırmanın amacı, Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 2018 öğretim programında yer alan okuryazarlık becerilerine ilişkin görüşlerini belirlemektir. Araştırmanın alt problemleri;

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin,

- 1.Okuryazarlık becerisinin tanımı ve ders açısından okuryazarlık becerilerinin önemine,
2. Harita okuryazarlığı becerisini kazandırmak için yapılan uygulamalar- sorun- çözüm önerilerine,
3. Politik okuryazarlık becerisini kazandırmak için yapılan uygulamalar- sorun çözüm önerilerine,
4. Dijital okuryazarlık becerisini kazandırmak için yapılan uygulamalar- sorunlar- çözüm önerilerine,
5. Finansal okuryazarlık becerisini kazandırmak için yapılan uygulamalar- sorun- çözüm önerilerine,
- 6.Çevre okuryazarlık becerisini kazandırmak için yapılan uygulamalar-sorun- çözüm, önerilerine,
7. Medya okuryazarlık becerisini kazandırmak için yapılan uygulamalar- sorun- çözüm önerilerine,
8. Hukuk okuryazarlık becerisini kazandırmak için yapılan uygulamalar- sorun- çözüm önerilerine ilişkin görüşleri nelerdir? şeklindedir.

2. Yöntem

Bu çalışmanın Etik Kurul Onayı, 26.12.2022 tarih ve 2022/12 toplantısında Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan alınmıştır. Tüm sorumluluk yazarlara aittir.

2.1. Araştırmanın modeli

Araştırmada nitel araştırma modeli kullanılmıştır Nitel araştırma, nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırma modelidir. Bu yöntemin en önemli katkısı, araştırılan konuyu, ilgili bireylerin bakış açılarından görebilmeye ve bu bakış açılarını oluşturan sosyal yapıyı ve süreçleri ortaya koymaya olanak vermesidir (Yıldırım & Şimşek, 2013). Araştırmada nitel araştırma modelinin kullanılmasının nedeni, sosyal bilgiler öğretmenlerinin,

öğretim programında belirtilen okuryazarlık becerilerine yönelik olarak oluşturdukları, tanımları, anlamları belirleyerek, görüşlerin ayrıntılı bir şekilde elde edilmesine uygun olmasıdır. Bu şekilde sosyal bilgiler öğretmenlerinin içsel dünyalarına girilip, kendi yaşadıklarının ne anlam ifade ettiği, uygulamalar ve çalışmaları tespit edilmeye çalışılmıştır.

2.2. Araştırmanın yöntemi

Araştırmada Sosyal bilgiler öğretmenlerinin okuryazarlık becerilerine ilişkin görüşlerini belirlemek, değerlendirebilmek için nitel araştırma modellerinden olgu bilim deseni kullanılmıştır. Bireylerin bir olgu veya kavrama ilişkin algılarını, yaşantılarını ortaya çıkarmak amacıyla olgu bilim deseni kullanılır (Yıldırım & Şimşek, 2013). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin okuryazarlık becerileri kavramına, önemine, uygulamalara, sorunlara ilişkin algılarını belirlemek için olgu bilim deseni kullanılmıştır.

2.3. Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubunu sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmada amaçlı örneklem yöntemlerinden biri olan maksimum çeşitlilik yöntemine göre öğretmenler belirlenmiştir. Amaçlı örneklem yöntemi, zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak sağlar (Patton, 2014). Maksimum çeşitlilik örneklemede amaç, göreceli olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır (Yıldırım & Şimşek, 2013). Sosyoekonomik durumu bakımından (3) farklı olan 15 ortaokulda, 20 sosyal bilgiler öğretmeni ile görüşülmüştür. Farklı sosyoekonomik bölgelerden okulların seçilmesinin nedeni, okulların sahip olduğu imkanlar ve uygulamaların birbirinden farklı olmasıdır. Çalışma grubunun özellikleri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Çalışma grubunun özellikleri

Öğrt.	Cinsiyet	Kıdem	Okul	S.E.D	Öğrt.	Cinsiyet	Kıdem	Okul	S.E.D.
Ö1	K	21-25	O1	D1	Ö11	K	16-20	O8	D2
Ö2	E	16-20	O1	D1	Ö12	E	21-25	O9	D2
Ö3	K	11-15	O2	D1	Ö13	K	6-10	O9	D2
Ö4	E	21-25	O3	D1	Ö14	E	21-25	O10	D2
Ö5	K	16-20	O4	D1	Ö15	E	16-20	O11	D3
Ö6	E	25+	O4	D1	Ö16	K	6-10	O11	D3
Ö7	K	6-10	O5	D1	Ö17	K	21-25	O12	D3
Ö8	E	21-25	O6	D2	Ö18	E	16-20	O13	D3
Ö9	K	16-20	O7	D2	Ö19	E	16-20	O14	D3
Ö10	E	16-20	O7	D2	Ö20	K	16-20	O15	D3

Tablo 1’e göre, sosyoekonomik düzey bakımından birbirinden farklı 3 bölgede (D1: Sosyoekonomik düzey iyi /D2: Orta düzey/D3: Sosyoekonomik düzey düşük) yer alan 15 ortaokulda (7+7+6) görev yapmakta olan 20 sosyal bilgiler öğretmeni ile görüşme yapılmıştır. 10 kadın, 10 erkek öğretmen çalışma grubunu oluşturmaktadır.

2.4. Verilerin toplanması

Araştırmada görüşme yöntemi kullanılmıştır. Çalışma grubunun duyguları, deneyimleri ve algılarını ortaya koymada, görüşme ile verilerin toplanması önemli bir yöntemdir (Merriam, 2013; Yıldırım & Şimşek, 2013). Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulurken, alan yazına göre araştırmacı tarafından hazırlanan sorular 2 alan uzmanı tarafından incelenmiştir. 6 Sosyal bilgiler öğretmenine ön uygulama yapılmıştır. Uygulamadan elde edilen sonuçlar ile görüşme formu şekillendirilerek, uygulamaya geçilmiştir. Görüşme formunda okuryazarlık becerilerinin tanımı, Sosyal bilgiler açısından önemi, harita- finansal- politik-çevre- dijital- medya- hukuk okuryazarlık becerilerine yönelik uygulamada yapılanlar, sorunlar ve çözüm önerilerine yönelik 8 soru bulunmaktadır. Görüşme formu uygulanmadan önce, araştırmanın amacı ve gerekli açıklamalar yapılmıştır. Açık uçlu soruları 25-30 dk. süreyle cevaplandırılmıştır.

2.5. Verilerin analizi

Verilerin analizinde betimsel yöntem kullanılmıştır. Betimsel analize elde edilen bulgular düzenlenmiş bir şekilde yorumlayarak, okuyucuya sunmak amaçlanır. Öncelikle veriler betimlenir, yorumlar yapılarak, neden-sonuç ilişkisine ulaşılır (Miles & Huberman, 1994). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri kodlanarak analiz edilmiş, temalar oluşturulmuştur. Öğretmenlerin görüşleri geçerliliği artırmak için doğrudan alıntılarla aktarılmıştır. Araştırmanın güvenilirliği sonuçların tekrar edilebilirliği ile sağlanır. Dış güvenilirlik araştırma sonuçlarının benzer ortamda aynı şekilde elde edilmesi; iç güvenilirlik ise başka araştırmacı- araştırmacının aynı verileri kullanarak aynı

sonuçlara ulaşıp ulaşılmayacağı ile belirlenir (Yıldırım & Şimşek, 2013). Güvenirlik açısından iki farklı araştırmacı tarafından veriler bağımsız olarak kodlanmıştır. İki araştırmacı tarafından iki farklı kodlama ile bulgulara ulaşılmıştır. Bu şekilde yapılan veri analizinin güvenilirliği; Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) formülü kullanılarak hesaplanmıştır (Miles & Huberman, 1994). Hesaplamalar sonucunda güvenirlilik %92 olarak bulunmuştur

3. Bulgular

3.1. Birinci alt probleme ilişkin bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin okuryazarlığa ilişkin tanımları ve Sosyal bilgiler dersi açısından okuryazarlık becerilerinin önemine ilişkin görüşleri Tablo 2-3'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin okuryazarlığa ilişkin tanımları

Görüşler	f
Bilgi, verileri okuyabilme	15 (Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö10-Ö11-Ö13-Ö15-Ö17-Ö18-Ö19)
Bilgiyi kavrayabilme	14 (Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö10-Ö11-Ö13-Ö15-Ö17-Ö18)
Analiz edebilme	14 (Ö1-Ö2-Ö3-Ö4-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö11-Ö13-Ö14-Ö15-Ö16-Ö20)
Bilgiyi yorumlayabilme	12 (Ö1-Ö3-Ö4-Ö5-Ö7-Ö9-Ö11-Ö13-Ö14-Ö15-Ö17-Ö18)
Bilgiyi değerlendirebilme	8 (Ö2-Ö3-Ö4-Ö9-Ö11-Ö12-Ö15-Ö18)
Bilgiyi aktarabilme	8 (Ö3-Ö5-Ö6-Ö7-Ö9-Ö12-Ö15-Ö16)
Bilgiyi hayatında kullanabilme	7 (Ö3-Ö6-Ö7-Ö9-Ö10-Ö14-Ö19)
Bilgiyi beceriye dönüştürme	5 (Ö3-Ö6-Ö7-Ö9-Ö20)

Tablo 2'de görüldüğü gibi, Sosyal bilgiler öğretmenleri okuryazarlığı (okuryazarlık becerilerini) bilgiyi, verileri okuyabilme, kavrayabilme, analiz edip, yorumlayıp, değerlendirebilme olarak tanımlamışlardır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre; okuryazarlık tanımlarından bazıları: *“Birçok alanda bilgi beceri ve donanımına sahip olmaktır. Becerileri bilgileri okuyabilme yorumlayabilme, analiz edebilme, algılayabilme ve kavrayabilmedir (Ö.1). Bireylerin belirli bir alanda verilen bir bilgiyi anlaması, yorumlamasıdır (Ö.5). Günümüz çağdaş toplumlarında bireyin yaşadığı toplumlara uyum sağlamak amacıyla bilgi edinme, bilgiyi araştırma, inceleme, yorumlama, analiz etmesi ve değerlendirmesidir (Ö.11). Bilgileri okuyabilme, yorumlayabilme, analiz edebilme, algılayabilme ve kavrayabilme ve değerlendirebilmedir (Ö.15).”* şeklindedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin bazıları görüşlerine göre; okuryazarlık elde edilen bilgilerin başka bireylere aktarılması, günlük yaşamında kullanıp, beceriye dönüştürülmesi olarak tanımlanmıştır: *“Bireylerin belirli bir alanda verilen bir bilgiyi kavrayabilmesi, yorumlamasının yanı sıra, başka bireylere aktarabilme ve beceriye dönüştürebilmedir (Ö.7). Bilgiyi başkalarına aktarabilme, etkin bir şekilde hayatında kullanabilmek amacıyla beceriye dönüştürmesidir (Ö.3). Herhangi bir alanda elde ettiği yaşamına aktarabilmesi, elde ettiği bilgiyi beceriye dönüştürme yeteneği, yaşamda bu bilgileri etkin kullanabilmedir (Ö.6).”*

Tablo 3. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin Sosyal bilgiler açısından okuryazarlıkların önemine ilişkin görüşler

Görüşler	f
Konuların kavranması	16 (Ö1-Ö2-Ö4-Ö5-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö10-Ö12-Ö13-Ö14-Ö15-Ö17-Ö18-19)
Dersin amaçlarını gerçekleştirme	14 (Ö1-Ö2-Ö3-Ö5-Ö6-Ö7-Ö8-Ö9-Ö10-Ö12-Ö13-Ö14-Ö15-Ö19)
Konuları analiz-yorumlayabilme	12 (Ö2-Ö3-Ö4-Ö5-Ö8-Ö9-Ö11-Ö12-Ö13-Ö17-Ö19-Ö20)
Düşünme becerilerini geliştirme	10 (Ö1-Ö3-Ö5-Ö6-Ö8-Ö11-Ö13-Ö15-Ö16-Ö19)
Sınavlarda başarılı olmak	9 (Ö2-Ö4-Ö5-Ö7-Ö12-Ö14-Ö15-Ö17-Ö18)
Derse katılımı artırmak	9 (Ö2-Ö3-Ö6-Ö8-Ö10-Ö11-Ö14-Ö16-Ö20)
Hayata hazırlamak	8 (Ö1-Ö3-Ö4-Ö8-Ö10-Ö12-Ö15-Ö16)
Problemleri çözme	6 (Ö3-Ö6-Ö9-Ö10-Ö13-Ö17)

Tablo 3'de görüldüğü gibi; Sosyal Bilgiler öğretmenleri okuryazarlık becerilerinin kazandırılmasının dersin çok disiplinli olması nedeniyle konuların anlaşılması, kavranması, analiz edilmesine, yorumlanmasına kolaylık sağlaması ve dersin amaçlarının gerçekleştirilmesi açısından önemli olduğu belirtmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinden bazıları şu şekildedir: *“Çok disiplinli bir ders açısından konuların kavranması ve amaçlarının gerçekleştirilmesi açısından okuryazarlık becerilerinin kazandırılması önemlidir (Ö.4). Okuryazarlık becerisine sahip öğrenciler sosyal bilgiler alanındaki bilgileri anlar, kavrar, analiz eder. Böylece dersin amaçlarını gerçekleştirme düzeyi kolaylaşır (Ö.12).”*

Sosyal bilgiler öğretmenleri okuryazarlık becerilerinin kazandırılmasının öğrencilerde üst düzeyde düşünme becerilerini (analiz, sentez, çıkarım, yorumlama) geliştirileceği belirtilmiştir: “*Sosyal Bilgilerde artık sadece bilgiyi bilme değil analiz, sentez, çıkarım, yorumlama da istendiği için okuryazarlık becerilerinin çok daha önemli olduğunu düşünüyorum (Ö.8). Öğrencilerde eleştirel düşünme becerisi, problem çözme becerisi, çıkarımda bulunma gibi becerileri kazandırma açısından önemlidir. Bu beceriler sayesinde sorgulayabilir, düşünebilir. Sosyal bilgiler dersi açısından bu sorgulama önemlidir (Ö.6).*”

Okuryazarlık becerilerinin kazanılması sayesinde, öğrencilerin derse katılımın artırılması ve değişen sınav sistemine göre, soruların daha iyi anlaşılması, analiz edilmesi, yorumlanması ile sınavlarda başarının artacağı belirtilmiştir: “*Günümüzün yapılandırmacı eğitim yaklaşımında, öğrencilerin aktif şekilde derse katılımının artırılması ve değişen sınav sisteminde başarılı olabilmek için okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum (Ö.14). Okuryazarlık becerileri öğrencilerin analiz, çıkarım, yorumlama gücünü artıracığından LGS sınavlardaki başarı seviyesini olumlu yönde etkileyecektir (Ö.2).*” Sosyal bilgiler öğretmenleri, öğrencilerin birey olarak hayata hazırlanması ve karşılaştıkları problemlerle baş edebilmek için okuryazarlık becerilerinin önemli olduğunu belirtmiştir: “*Bireylerin hayata hazırlanmasında, karşılaştıkları problemlerle baş edebilmelerinde, hayata hazırlanmada ve karşılaşılan sorunları çözebilme açısından okuryazarlık daha da değerli hale gelmektedir (Ö. 3). Okuryazarlık becerileri öğrencilerin tüm yaşamı boyunca işine yarayacaktır. Hayatın her aşamasında işlerinin kolaylaştıracağıdır (Ö 10).*”

3.2. İkinci alt probleme ilişkin bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, harita okuryazarlığını kazandırmak için yapılan uygulamalar- karşılaşılan sorunlar- çözüm önerilerine ilişkin görüşleri Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, harita okuryazarlığını kazandırmak için yapılan uygulamalar- karşılaşılan sorunlar- çözüm önerilerine ilişkin görüşleri

Uygulamalar	f	Sorunlar	f
Kavram bilgisi	15	Harita eksikliği	15
Dilsiz harita	15	Hazır bulunusluk eksikliği	14
Harita gösterme	14	Ders saatinin yetersizliği-uygulama azlığı	14
Harita okuma	13	Okuma ve yorumlama bilgisinin olmaması	13
Harita yorumlama-çıkartım	10	Sosyal bilgiler sınıfının olmaması	8
Etkinlikler	10	Kitaplarda etkinlik yetersizliği	8
Çalışma kâğıdı	10	Öğrencilerin bir kısmının ilgisizliği	6
Atlas kullanımı	8	Çözüm Önerileri	
Oyun hamuru	8	Harita kullanımını artırılmalı	12
Oyun-yazboz	7	Malzeme eksikliği tamamlanmalı	10
Ödev -harita çizimi	4	Etkinlikler artırılmalı	9
		Sos. Bil. Sınıfı oluşturulmalı	5
		Harita köşelerinin olması	5

Sosyal bilgiler öğretmenleri öğrencilere harita okuryazarlığı becerilerinin kazandırmak için teorik olarak öğrencilere öncelikle bilgi düzeyinin verildiğini belirtmektedirler (15). Harita, harita çeşitleri lejant, ölçek, kroki, yönler, konum, paralel, meridyen, enlem gibi kavram bilgisinin verildiğini belirtmektedir: “*Dersin kazanımlarına uygun olarak öncelikle kavramları ve özelliklerini veriyoruz. Harita, lejant, ölçek, konum, yönler, paralel, meridyen, enlem, boylam kavramları üzerinde duruyoruz. Bu bilgi düzeyinden sonra uygulamalara geçiyoruz (Ö.3). Harita okuryazarlığı için bilgi düzeyinde kavramlara yer veriyorum (Harita, ölçek, büyük ölçekli harita, küçük ölçekli harita, yön, lejant, enlem, boylam gibi (Ö.11).*”

Sosyal bilgiler öğretmenleri harita okuryazarlık becerisini geliştirmek için dilsiz haritalar kullandıklarını (15), dilsiz haritaları doldurma ve boyama çalışmaları yaptıklarını belirtmiştir. Görüşlerden bazıları; “*Dilsiz harita doldurulması ve boyamasını sağlıyorum. İklim, yer şekilleri, cepheler gibi konularda harita üzerinde göstermeleri veya bulmaları harita okuryazarlığının oluşması açısından önemlidir (Ö.1). Dilsiz harita, yerleştirme, boyama çalışmalarını coğrafya, tarih konularında sık sık kullanıyorum (Ö.19). Dilsiz harita üzerinde yerleştirmeye yönelik uygulamalar yapılmaktadır (Ö.12).*” Öğretmenler, konuya göre sunum sırasında haritayı akıllı tahtadan veya sınıfa getirip gösterdikleri (14) ve üzerinden sorular sorarak haritayı okuma (13) ve harita yorumlamayı sağladıklarını (10) belirtmektedir. Öğretmen görüşlerinden bazıları şu şekildedir: “*Konu ile ilgili haritayı gösterip üzerinden sorular sorarak haritayı okumalarını sağlıyorum., Haritadaki işaret, lejant ve renklerin.... ne anlama geldiğini söylemeleri, açıklamaları ve göstermelerini istiyorum (Ö.5). Akıllı tahtadan konunun ve kazanımın özelliğine göre,*

harita açıp gösteriyorum. Harita üzerinden sorular sorarak veya göstererek dersi anlatıyorum. Haritayı okumalarını sağlıyorum. Bazen haritadan çıkarımda bulunabilecekleri neden-niçin gibi sorular da yöneltiyorum (Ö. 11). Harita lejantını, bilgilerini okuma- haritayı yorumlayabilme- haritada yer alan bilgilerden çıkarım yapabilmeye yönelik çalışmalar yapıyorum. Öğrencilerin haritaya dokunarak göstermelerini sağlıyorum (Ö. 19).”

Sosyal bilgiler öğretmenleri, çeşitli etkinlikler ve çalışma kağıtları ile uygulamalar yapıldığı belirtilmektedir: “Çalışma kâğıdı hazırlayarak harita üzerinde uygulama yaptırıyorum. Yeryüzü şekillerini doldurma, konum-kordinat bulma, iklim, cepheler, deprem bölgeleri boyama gibi etkinlikler uygulamalar yapmaktayım. (Ö.2). Derslerde çalışma kağıdı hazırlıyorum. Ya da akıllı defterler ve kitap üzerinde yer alan etkinliklerden yararlanıyorum. Harita okumaya yönelik, lejant, ölçek, yönler ve konum analizine yönelik etkinlikler yaptırıyorum. Ayrıca bazen haritaları karşılaştırılarak yorum yapmalarını sağlıyorum (Ö.17). “

Sosyal bilgiler öğretmenleri bazı haritalar okulda olmadığı için öğrencilere atlas (8), oyun hamuru kullandıklarını (8) ve oyunlar oynatarak (7) harita okuryazarlığının gelişimini sağladıklarını belirtmektedir. “Okulda haritaların birçoğu olmadığı için öğrencilerin atlas getirmesini istiyorum. Atlas üzerinden çalışma yapıp, görmelerini sağlıyorum (Ö.5). Oyun hamurları ile yeryüzü şekilleri yapma etkinliği; yapbozlar ile il ve ülke bulma oyunları oynatıyorum (Ö.9). Akıllı tahtada ülke ve şehir bulmaya yönelik oyunlar oynatıyorum (Ö.14). “

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin harita okuryazarlığa ilişkin sorunlara yönelik görüşlerine bakıldığında; okullarda malzeme eksikliğinin olması, öğrencilerin harita ile ilgili olarak yeterli beceriye sahip olmaması, hazırbulmuşluk düzeylerinde eksiklikler görülmesi belirtilmiştir: “Okulumuzda tüm sınıfların kazanımları boyutunda harita veya küre gibi yeterli malzemenin olmayışı veya bu malzemelere erişimin zor olması, (Ö.16). Öğrencilerimizde harita konusunda yeterli bilgi beceri oluşmaması. Harita okuma ve yorumlamayı bilmeyen öğrencilerle karşılaşabiliyoruz (Ö.1). İlkokul düzeyinde ön öğrenmelerin eksik olması ya da olmaması. Hazırbulmuşluk düzeylerindeki eksiklikler görülmekte. Yönleri, lejantı, konumu biliyorlar (Ö.12).”

Harita okuryazarlığında diğer sorun ders saatinin azlığı, kazanımların yoğunluğu nedeniyle konuları yetiştirme telaşı içinde harita okuryazarlığına yönelik uygulamalara fazla yer verilememesi ve sosyal bilgiler sınıflarının olmaması gösterilmiştir: “Harita okuryazarlığı ile ilgili en önemli sorun zaman. Kazanımların yetiştirilme telaşı içinde ders işleniş sırasınca sürekli olarak zamanla yarışıyor olmak, etkinliklere ve harita okuryazarlığını geliştirmeye yönelik uygulamalara imkan vermiyor (Ö.11) Konuların yoğunluğu nedeniyle harita üzerinde etkinlik yapmaya çok fazla vakit kalmıyor. Ders süresi yetersiz kalmaktadır (Ö.13). Sosyal bilgiler sınıflarının olmaması da harita okuryazarlığını olumsuz etkileyen faktörlerden biridir (Ö.5).”

Sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından, öğrenciden kaynaklanan sorunların bulunduğu belirtilmektedir. “Öğrencilerin bir kısmının ilgisizliği, araç-gereç getirmemesi (Ö.7). Harita tablo yorumlama da öğrencilerin zorlandığını görüyorum (Ö.18). Ders kitaplarında da etkinliklerin azlığı bir sorun olarak belirtilmiştir: Ders kitaplarında veya çalışma kitaplarında harita okuma etkinliklerinin yetersiz oluşu (Ö.13). Sosyal bilgiler öğretmenleri harita okuryazarlığındaki sorunlara yönelik olarak çözüm önerisi olarak; derslerde konunun özelliğine göre sıkça harita kullanılması gerektiğini (12) üzerinde okuma ve yorumlamalara daha fazla yer verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Öğretmen görüşlerinin bazıları; Her konunun özelliğine göre harita -tablo- grafik kullanımı artırılmalıdır. Bazen konu yetişsin diye harita kullanılmadan konu anlatabiliyoruz. Örneğin, Akdeniz iklimi açıklanıyorsa harita ve grafik ile birlikte açıklanmalıdır (Ö.7). Harita okuma ve yorumlamaya daha fazla yer verilebilir (Ö.2)” şeklinde.

Çözüm önerilerinde ayrıca sosyal bilgiler sınıflarının oluşturulması; oyun, ders saati ve etkinliklerin artırılması önerilmiştir. “Sosyal bilgiler sınıfı oluşturulmalı (Ö.16). Harita odaları oluşturulabilir veya sosyal bilgiler ders sınıfları oluşturulabilir (Ö.4). Harita okuryazarlığı oyunlarla etkinlikler artırılmalı. Etkinlik ve çalışma kağıtları, harita çizdirme ödevleri ile uygulamalar artırılmalıdır. Ders saati artırılsa daha fazla zaman ayırılabilir (Ö.13).”

3.3. Üçüncü alt probleme ilişkin bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık becerisine yönelik uygulamaları, sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin görüşleri Tablo 5'te gösterilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenleri, öğrencilerin politik okuryazar olmalarını sağlamada öncelikle bilgi düzeyinin oluşturulması için temel hak özgürlükler, anayasa, insan hakları, demokrasi, kurum-kuruluşlar gibi bilgilerin verildiği (15) görüşü belirtilmiştir: “Sosyal Bilgiler dersinde politik okuryazarlık becerisinin kazandırılması için öncelikle bilgi düzeyinin verilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda yönetim biçimleri, insan hakları, devlet organları ve işleyişleri, demokrasi ve ilkeleri, temel hak ve özgürlükler,

anayasa gibi birçok konuda gerekli bilgiler verdikten sonra güncel olaylar ve haberlerden yararlanıyorum (Ö.3). Politik okuryazarlık için öncelikle öğrencinin bilgi düzeyinin yeterli olması gerekir. Bu nedenle gerekli bilgileri veriyorum. Vatandaşlık uygulamaları, e-vatandaşlık, yönetim biçimleri, anayasa, temel hak ve özgürlükler konusunda bilgi veriyorum (Ö.12).”

Tablo 5. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık becerisine ilişkin görüşleri

Teorik- Uygulamalar	f	Sorunlar	f
Bilgi verilmesi	15	Aile etkisi	10
Temel hak ve özgürlükler		Güncel olayların takip edilmemesi	9
Demokrasi		Bilgi eksikliği	9
Vatandaşlık uygulamaları		Yanlış anlaşılma-farklı yönere çekilme	8
Anayasa-kurum/kuruluşlar		Tartışma	6
Güncel konuları sınıfa getirmek	13	Konuların soyut olması	6
Güncel konuları tartışmak	11	Gezilerin azlığı	5
Araştırma ödevleri vermek	10	Ders saatinin azlığı	5
Seçim uygulamaları	10	Çözüm Önerileri	
Yazma etkinliği (dilekçe, günlük)	9	Güncel konulara daha fazla yer verilmesi	13
Gezi	4	Geziler arttırılması	6
		Günlük yazdırılması	3
		Sınıf gazetesi	3

Sosyal bilgiler öğretmenleri politik okuryazarlık becerisini kazandırmak için, güncel konuları sınıfa getirip derslerde konulara örnek vermek amacıyla kullanıldığı (13), güncel konularla ilgili tartışma yaptıklarını (11) ve öğrencilerin güncel konuları takip etmelerini sağlamak için ödev ve araştırmalar verdiklerini (10) belirtmişlerdir: “Öğrencinin politik farkındalık ve yorumlama yetisini güçlendirmek amacıyla, konularla ilgili güncel konuları sınıfa getirmeye çalışıyorum. Güncel konuları üzerinden tartışma yapıyoruz (Ö.7). Güncel konular, örnek olaylar üzerinde tartışma (5NİK) uygulamaları, siz olsaydınız ne yapardınız gibi etkinlikler yaptırıyorum (Ö.14). Konu ile ilgili güncel konulardan örnekler vererek ve öğrenciye araştırma yaptırarak bu beceriyi kazandırmayı amaçlıyorum. Öğrencilerle gazeteler, medya kaynakları vb. aracılığıyla güncel konuları, haberleri takip etmek, öğrencilere hak ve ödevlerini uygulamalar ile öğretmek, farklı düşünceleri, konuşmaları görsel araçlarla göstermek yaptığım uygulamalar. Haberleri, güncel konuları medyadan takip etmelerine yönelik araştırma ödevleri veriyorum (Ö.17).”

Okullarda politik okuryazarlığı geliştirmek için okul meclisi uygulamaları, seçim uygulamaları (10) ve yazma etkinlikleri (dilekçe, mektup...) (9) yaptıklarını belirtmişlerdir; “Seçim nasıl yapılır, yönetici nasıl seçilir bunları uygulamalar ile öğretmek, dilekçe, mektup yazma, itiraz vb. faaliyetleri öğretmek. Okul meclisi, sınıf başkanı seçimi çalışmalarına önem veriyorum (Ö.8). Bazı uygulamalar politik okuryazarlık açısından önemlidir. Okul temsilciliği, sınıf başkanlığı seçimlerinin okulda yapılmasına yardımcı oluyorum (Ö.13) Bilgi edinme hakkını kullanabilmeleri, istek ve şikayetlerini ilgili kurumlara bildirebilmeleri için dilekçe yazdırma etkinlikleri yaptırıyorum (Ö.18).” Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlıkta karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşlerine bakıldığında; öğrencilerin güncel konular veya politik konuların tartışılmasında tarafsız, objektif olamadıklarını, ailelerinin politik görüşlerinden etkilendiklerini (10) belirtmektedir: “Öğrencilerin kendi özgün düşüncelerini ifade etmek yerine daha çok ailelerin politik görüşlerinden etkilenmeleri ve bunu sınıf ortamına yansıtması sorunlardan biridir. Bu nedenle objektif davranamıyorlar (Ö.2). Konuların kavramların soyut olmaması sebebiyle 10-13 yaş aralığındaki öğrencilerin bazı konulara anlamada zorlanmaları, öğrencilerin ailelerinden duydukları parti ya da siyasi lider ismi vererek fanatik söylemler yapmaları (Ö.6).”

Öğrencilerin bazıları güncel konulara ilgi duyarken, bazı öğrenciler güncel konuları takip etmemesi (9) bu nedenle güncel ve toplumsal konular hakkına yeterli bilgiye sahip olmamaları (9); sınıfta güncel konular konuşulduğu zaman siyasi yöne konuların çekilmesi (8) ve tartışmaların olması (6) politik okuryazarlık açısından diğer sorunlar olarak belirtilmiştir: “Öğrencilerin güncel konulara karşı meraklı olmaması, çoğunluğunun güncel olay ve haberlerin takip etmemesi (Ö.2) Öğrencilerin güncel konuları siyasete çekerek konuşmaları. Konuların farklı yönle çekilmesi (Ö.5). Öğrenciler tartışmalara bilgi eksikliği nedeniyle katılamıyorlar. Bazen de sınıfta güncel konular ile ilgili fikirler söylendiğinde tartışmalar olabiliyor. Öğrencilerin çoğunluğunun güncel olay ve haberlerin takip etmemesi (Ö.19).” Politik okuryazarlığı geliştirmeye yönelik kurum, kuruluş, sivil toplum örgütlerine gezilerin azlığı ve ders saati azlığı nedeniyle uygulamalara fazla yer verilememesi de sorun olarak belirtilmiştir. “Politik okuryazarlıkta çeşitli kurum kuruluşlara, sivil toplum örgütlerine, meclise geziler önemlidir. Ancak gezilere yönelik alınması gereken bürokratik izinler, kalabalık sınıf ve okullarda karar alma süreçlerinin zorluğu nedeniyle bu geziler yapılamamaktadır (Ö.16).”

Sosyal bilgiler öğretmenleri politik okuryazarlıkta görülen sorunlara yönelik çözüm önerileri olarak, güncel konuların sınıfa getirilmesi ve tartışılmasının artırılması gerektiğini (13), güncel konulara yönelik ödevlerin verilip, günlük tutmalarının sağlanmasını belirtmektedir. “*Güncel konuların sınıfa getirmesi zenginleştirilmeli ve artırılmalıdır. Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara karşı daha fazla ilgi duymaları ve duyarlılık kazanmaları sağlanmalıdır (Ö.17). Öğrenciye siyasi bilinç kazandırmak için yönetime katkı sağlaması için sınıf içi tartışma çalışmaları yapılmalı. Her hafta güncel konular tartışılmalı bu yönde ödevler verilmeli (Ö.12). Politik okuryazarlığı kazandırmak için öğrencilerin Türkiye ve dünyadaki olayları takip etmelerini sağlayacak ödevlerin verilmesi, günlük tutturulması. Güncel konuların düzenli takip edilmesini sağlamak gerekiyor (Ö.6).*” Öğretmen görüşlerine göre, öğrencilerin kurum, kuruluşların işlevleri görmeleri açısından geziler artırılması (6), güncel konuların yer aldığı günlük yazdırılması (3) ve sınıf gazetesi oluşturulması (3) diğer çözüm önerileri olarak sunulmuştur; “*Ülkemizdeki kurum ve kuruluşların işlev ve politikaları, kurum okul iş birliği ile düzenlenecek gezi ve etkinliklerle tanıtılmalıdır (Ö.17). Öğrencilere haberlerle ilgili günlük yazmaları, sınıf-sosyal gazetesi çıkarması sağlanmalıdır (Ö.4).*”

3.4. Dördüncü alt probleme ilişkin bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital okuryazarlık becerisine yönelik uygulamaları, sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin görüşleri Tablo 6’de gösterilmiştir.

Tablo 6. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital okuryazarlık becerisine yönelik görüşleri

Teorik- Uygulamalar	f	Sorunlar	f
Bilgi verme	15	Bilgi düzeyinde kalması	13
Dijital-online uygulamalar		Uygulamalara fazla yer verilmemesi	11
Dijital hak ve sorumluluk		İnternet ulaşımında yetersizlik	8
Dijital hukuk-ticaret		Teknik sorunlar	7
İnternet-		Teknolojinin bilgi dışında kullanımı	6
Kaynak-bilgi tarama		Çözüm Önerileri	
Uygulamalar		İmkan ve desteklerin artırılması	9
Sunum hazırlama	14	Bilgilendirme	8
Akıllı tahta--EBA	13	Bilgisayar lab. etkin kullanılması	7
E-devlet kullanımı	11	Projelerin artırılması	6
Araştırma yapma	9	Demo uygulaması yapılması	4
Dijital oyunlar	7	Seçmeli ders	4
E-kitap, e-kütüphane	2		

Sosyal bilgiler öğretmenleri dijital okuryazarlık becerisini oluşturmak için öncelikle öğrencilere dijital teknoloji konusunda günlük hayatları için gerekli uygulamalar konusunda bilgi verdikleri (15) belirtmektedir. “*Dijital çağın getirdiği avantajlardan faydalanmaları ve bunları nerede nasıl kullanacaklarını öğrenmeleri önemlidir. Bunu okul ortamında gösterebilmenin en kolay yolu da sınıflarda bulunan akıllı tahtalardır. Öğrenciler kendi telefon uygulamalarından e-okul, EBA, mail gibi platformlara girebilmektedir. Özellikle e-devlet uygulaması ihtiyaç duyulan konularda açılarak öğrencilere gösterilmektedir. Ayrıca konu ve kazanımlar gündeme geldikçe RTÜK, valilik, belediye gibi kurumların web sayfası açılıp online yapılacak işlemler hakkında bilgi verilmektedir (Ö.3). Akıllı tahta üzerinde yapılan çalışmalar, sunum hazırlama, internet konusunda bilgilendirme yapıp, dijital hak ve sorumluluklar, dijital hukuk, dijital ticaret konusunda bilgi veriyorum. Artık öğrenciler internette çok vakit geçirdiği ve internette alışverişler fazla yapılmaya başladığı için internete karşılaşılabileceği sorunlar ve güvenlikleri açısından hakları hakkında bilgi vermeye çalışıyorum (Ö.6). Akıllı tahta üzerinde yapılan çalışmalar. Sunum hazırlama, internet konusunda bilgilendirme, teknoloji kullanımı ve dijital hak ve sorumluluklar konusunda bilgi veriyorum (Ö.11).*”

Sosyal bilgiler öğretmenleri dijital okuryazarlık becerilerini geliştirmek için araştırma ödevleri verip sunum hazırlama (14), akıllı tahta kullanımı, EBA kullanımı (13) e-devlet kullanımına (11) yönelik uygulamalar yaptıklarını belirtmektedir. “*Akıllı tahta kullanımı, e-devlet kullanımı uygulamaları ve araştırma ödevleri verip slayt hazırlama gibi uygulamaya yönelik çalışmalar yaptırıyorum (Ö.17) Dijital ortamları aktif kullanmak, e-kitap ya da e-kütüphane gibi dijital öğrenme ortamlarını geleneksel öğrenme ortamları içerisinde kullanmak, sunum hazırlama ve bunu akıllı tahtada anlatmak gibi uygulamalar yaptırıyoruz (Ö.16). Kahot uygulaması ile soru cevap yapma veya EBA’ dan yararlanma, Google akademik üzerinden araştırma yapmalarını ve sunum hazırlamalarını sağlıyorum (Ö.4) Bu konuda farklı web 2.0. araçları kullanıyoruz (Ö.6).*” Sosyal bilgiler öğretmenleri dijital okuryazarlık konusunda sorunlar olarak daha çok bilgi verme düzeyinde kaldığını (13), uygulamaya sıkça yer veril-

mediğini (11), öğrencilerin bazılarının internete ulaşmada sorunlar yaşadığını (8) ve okulda teknik sorunların yaşandığını (7) vurgulamaktadır. Öğretmen görüşlerinden bazıları şu şekildedir: “*En önemli sorun bilgi teknoloji becerisinin bilgi verme düzeyinde kalması. Uygulamalara çok fazla yer verilemiyor (Ö.2). Her öğrencinin internet erişimine rahat ulaşamaması (Ö.7) Dijital okuryazarlık becerisini kazandırırken bazı durumlarda öğrenciler teknoloji açısından zengin ortamlara ulaşamayabiliyor (Ö.10). Ders kazanımları yoğunluğu fazla olduğu için bu etkinliklere uygulamaya çok fazla yer ayırlanamaması (Ö.14). Uygulamaya yönelik çalışmalara fazla yer verilememesi (Ö.15). Teknik problemler, her öğrencinin bilgisayar ve internete sahip olmaması (Ö.19). Yazılım ve uygulama eksiklikleri (Ö.20).*”

Sosyal bilgiler öğretmenleri dijital okuryazarlık becerisinde sorunların çözümüne yönelik olarak; öğrencilerin internete ulaşabilecekleri imkan ve desteğin verilmesi ve artırılması (9), veli ve öğrencilerin güvenli internet konusunda bilgilendirilmesi (8), bilgisayar laboratuvarlarının etkin kullanılarak bazı konuların bilgisayarla işlenmesi (7), dijital okuryazarlığa yönelik proje ödevlerinin verilmesi (6), kurumlara ait eğitim amaçlı demo uygulamaları üzerinden uygulama yapılması (4), dijital okuryazarlık seçmeli dersinin oluşturulması (4) önerilmiştir. Öğretmenlerin görüşlerinden bazıları şu şekildedir: “*Öğrencilerin teknoloji açısından zengin ortamlara ulaşabilmeleri için yeterli imkan ve desteği sağlamak (Ö.4). Bilgisayar laboratuvarları kullanılabilir. Proje ödevleri artırılabilir (Ö.13). Ders saati artırılmalı, bilişim öğretmeni ile ortak ders işlenebilir, bilgisayar laboratuvarında ders işlenebilir. Kurumlara ait eğitim amaçlı demo uygulamalar yapılabilir. Örneğin hastane randevusu alma. Bunun demo uygulaması yapılırsa demo üzerinden randevu alımı gösterilebilir (Ö.8). Güvenli internete geçiş sağlanmalı, öğrenci ve velilerin bilgilendirilmesine yönelik rehberlik faaliyetleri artırılmalıdır (Ö.15). Ders saati artırılmalı, bilgisayar laboratuvarında ders işlenebilir (Ö.11). Dijital okuryazarlığa yönelik seçmeli ders olabilir (Ö.16).*”

3.5. Beşinci alt probleme ilişkin bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin finansal okuryazarlık becerisine yönelik uygulamaları, sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin görüşleri Tablo 7’de gösterilmiştir

Tablo 7. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin finansal okuryazarlık becerisine ilişkin görüşleri

Teorik-Uygulamalar	f	Sorunlar	f
Finansal bilgi		Bütçe ve planlamada sorun yaşanması	9
Ekonomi genel bilgiler	13	Okul dışı öğrenme gezilerin yetersizliği	8
Kavramlar	13	Konuların soyut gelmesi-ilgisizlik	7
Örnek verme	10	Uygulama azlığı	6
Girişimcilik	9	Çözüm Önerileri	
Finansal tutum	9	Ekonomi konularının güncellenmesi	7
Uygulama		Uygulamalı çalışmaları	7
Beyin fırtınası	12	Projelerin artırılması	6
Biyografi	11	Okul dışı geziler artırılmalı	6
Proje	9	Topluma hizmet uygulamaları	4
Gözlem	5	Ailelerle işbirliği	4
Drama	2	Girişimcileri konuk olarak çağırma	3

Tablo 7’e göre, Sosyal bilgiler öğretmenleri finansal okuryazarlık becerisini oluşturmak için finansal bilgi üzerinde durulduğunu belirtmektedir. Özellikle “Üretim Tüketim Dağıtım” öğrenme alanında ekonomi ile ilgili genel bilgiler (13) ve kavramları (13) (Üretim, tüketim, gelir, gider, ihtiyaç, borç, birikim, yatırım, tasarruf, bütçe, bilinçli tüketici, vergi, ihracat, ithalat...), girişimcilik konusunda ile ilgili temel bilgileri ve örnekleri verdiklerini belirtmektedir. Öğretmenlerin görüşlerinin bazıları; “*Öncelikle ekonomi ile ilgili genel bilgileri ve kavramları veriyoruz. Bilinçli para kullanma ve yönetme işi olan finansal okur yazarlık üretim, dağıtım ve tüketim konusunda yatırım planlamaları etkinliği içerisinde yer almaktadır. Tüketici hakları, vergi, üretim, tüketim, tasarruf, ithalat, ihracat, bilinçli tüketici...gibi kavramlar üzerinde duruyoruz. (Ö.3). Tasarruf, israf, planlama, gelir, gider, borç, birikim, yatırım planları kavramlar ve konular üzerinde duruyorum (Ö.7). 5 ve 6.sınıf kazanımları içinde yer alan ekonomik kaynaklarımız konusunda ülkemizin kaynakları ve bu kaynakların nasıl değerlendirildiği anlatılıyor. İthalat-ihracat, katma değer gibi kavramlar üzerinden kaynaklarımızın nasıl kazanca dönüştüğünü hem somut örnekler hem de görseller üzerinden işlenir (Ö.9). Girişimcilik konularına da değinip, örnekler veriyoruz (Ö.13).*” şeklindedir. Sosyal bilgileri öğretmenleri öğrencilerde finansal tutum oluşturmaya yönelik çalışmalar (9) yaptıklarını belirtmektedir. Finansal tutum oluşturmaya yönelik görüşler şu şekildedir: “*Tasarruf, bütçe gibi kavramlar üzerinde duruyorum. Özellikle konularımız kapsamında finansal bilgi verip, finansal tutum kazandırmaya çalışıyoruz. Bütçe yapma, planlama, tüketim alışkanlığı kazandırmaya çaba sarf ediyoruz. İhtiyaç ve istekler arasında. planlama yaparak, bütçelerine göre hareket etmelerini vurgulamaya ve bilinçlendirmeye çalışıyoruz (Ö.8). Girişimcilik konularına da değinip, örnekler veriyoruz (Ö.14).*”

Sosyal bilgiler öğretmenleri finansal okuryazarlığı geliştirmeye yönelik olarak beyin fırtınası (12), girişimci kişilere ait biyografiler kullanma (11), proje oluşturma (9), gözlem ödevleri gibi uygulamalar yaptıklarını belirtmektedir. Görüşlerden bazıları; “*Hayali paralar ile hayali yatırımlar ya da düşük bütçe ile büyüyecek yatırımların planlanması olarak beyin fırtınası yapılmaktadır. Günümüzün büyük firmalarının kuruluş hikayeleri, girişimci kişilerin biyografi üzerinden sorular sorarak uygulamalar yapılmaktadır (Ö.15). Öğrencilere finansal konularda girişimcilik örnekleri sunuyorum. Proje ödevleri veriyorum. Drama çalışmaları ayrıca “elinizde bütçe olsa onu nasıl etkili şekilde nasıl kullanırsınız nelere yatırım yaparsınız” şeklinde beyin fırtınası çalışmaları yapılabilir (Ö.1)*” şeklindedir. Öğretmenler çeşitli projeler geliştirmekte ve gözlem ödevleri verdiklerini belirtmektedir: “*Okul ve evde enerji tasarrufuna yönelik çalışmalar, sınıf kumbarası çalışması ile sınıf ihtiyaçlarını (kalem, silgi gibi) karşılama uygulaması, atık kumaşların değerlendirip çantaya dönüştürülmesi gibi projeler uygulamalar oluşturduk (Ö.9). Özellikle enerji tasarrufu, enerji kaynakları gibi konularda her zaman israfın önlenmesi, sıfır atık gibi konularla öğrencilerimin bunu kendisinin ve ailesinin de uygulamasına çalışıyoruz. Bu yönde uygulamalar yapıyoruz (Ö.4). Bir proje de siz yapın. Yatırım ve pazarlama projeleri yapma. Sanayiye yatırım projesi hazırlama gibi uygulamalar yaptırıyorum (Ö.19). Çocuklara ailelerinin ekonomik faaliyetlerini, tüketim alışkanlıklarını gözlem yapma ödevi veriyorum (Ö.6).*” Sosyal bilgiler öğretmenleri finansal okuryazarlığa ilişkin sorun olarak; öğrencilerin bütçe ve planlama yapamaması (9), finansal okuryazarlığa yönelik gezilerin azlığı (8), konuların soyut olması (7), konulara ilgisizlik (7), uygulama azlığı (6) belirtmektedir.

Öğretmen görüşlerinden bazıları şunlardır: “*Bütçe ve gelirin doğru kullanılmaması sorun teşkil eder (Ö.4). Öğrenciler kendilerine verilen harçlıkları harcama planlaması yapamamaktadır. Ayrıca bireyler para kazanımının zorluğu hakkında da yeterli bilince sahip değillerdir (Ö.16). Ayrıca öğrencilerin çoğu kendi finanslarını yönetme konusunda başarısız oluyor. Finansal konulara ilgilerinin olması, konuların soyut kalması (Ö.12). Okul dışı öğrenme bu konuda çok etkilidir. Fabrikalara, bankalara, tarım arazilerine vb. geziler yapılmalı. Ancak maliyet ya da zaman gibi konular nedeniyle yapılamıyor (Ö.18). Zaman azlığı nedeniyle uygulama azlığının olması (Ö.7).*” Sosyal bilgiler öğretmenleri finansal okuryazarlık sorunlarına yönelik olarak çözüm önerisi sosyal bilgiler öğretim programında ekonomi konularının güncellenmesi (7) gerektiğini yönünde görüş belirtmektedir: “*Günümüze ekonomi ile ilgili bilgilerin programda güncellenmesi gerekmektedir. Bireysel emeklilik sistemleri, borsa ve mevduat konularında temel düzeyde bir içerik hazırlanmalıdır. 7. Sınıflardaki toprak yönetimi konusu bu şekilde revize edilmelidir. Güncel hayatta en çok karşılaştıkları konular kredi kartı-enflasyon- işsizlik-borsa-mevduat...ders programına eklenmelidir (Ö.3). Ekonomi konularına eklemeler yapılması gerekmektedir. Öğrencilerin güncel hayatlarında en çok karşılaştığı konular kredi kartı, enflasyon, işsizlik, borsa, bankacılık, sigorta gibi (Ö.12).*”

Sosyal bilgiler öğretmenlerin görüşlerine göre, okullarda uygulama çalışmaları kapsamında proje- topluma hizmet uygulaması çalışmalarının, okul dışı gezilerinin (fabrika, üretim alanları) artırılması, girişimcilerin okula konuk olarak çağırılması diğer çözüm önerileridir. “*Proje ve topluma hizmet faaliyetlerinin ders programların ders saati olarak girmesi, mezun olmak adına belli saat proje ve topluma hizmet uygulamalarının zorunlu hale getirilmesi gerekir. Uygulamalı çalışmalar yapılmalıdır. Gezi- inceleme, yerinde görme ve öğrenme fırsatlarının artırılması finansal okuryazarlık düzeyinin arttırmada çözüm önerileri olabilir (Ö.16). Okul dışı geziler finansal okuryazarlığa yönelik olarak planlanıp, yapılmalıdır (Ö.9). Öğrencilerde finansal tutum ve davranış geliştirmek amacıyla ailelerle iş birliği yapılmalı. Öncelikle ekonomi ve finansla ilgi duymaları, tutum ve yatırım alışkanlığı kazandırmak için ailelerle iş birliği yapılması gerekir (Ö.6).*”

3.6. Altıncı alt probleme ilişkin bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çevre okuryazarlık becerisine yönelik uygulamaları, sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin görüşleri Tablo 8’de gösterilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenleri öncelikle öğrenciler çevre bilgisi (15) (çevre, çevre sorunları, çevre sorunlarının nedenleri, etkileri, çözüm önerileri, kurum-kuruluşlar...) verdiklerini belirtmektedir. “*Öncelikle derste öğrencilerimize çevre, çevre sorunları ve çözüm önerileri hakkında bilgi veriyoruz. Günlük hayatta çevremizde meydana gelen olayların yakından uzağa ilkesi ile hayatımıza olan etkisi üzerine tartışma yapılması, çözüm önerileri istenmesi. Böylece öğrencilerin çevremizde meydana gelen olayların günlük hayatımıza olan etkileri arasındaki bağı kurabilmeleri sağlanmaktadır. Çözüm önerileri üzerinde bilgi verip tartışıyoruz (Ö.9). Yerelden evrensel çevre sorunları nedenleri, çözüm önerilerini açıklayıp farkındalık oluşturmaya çalışıyoruz. Bu amaçla çalışan kurum kuruluşları tanıtıyoruz (Ö.15). Çevrenin korunması ile ilgili örnek olan kişi ya da kuruluşların tanıtılması (Ö.2).*”

Sosyal bilgiler öğretmenleri; proje, topluma hizmet çalışmaları (14), gezi (12), beyin fırtınası ve tartışma yöntemine (10) yer vererek çevre sorunlarına yönelik duyarlılık ve olumlu tutum geliştirmeyi amaçlamaktadırlar. Ay-

rica proje çalışmaları sırasında afiş ve broşür hazırlatıldığı, örnek olay ve güncel olaylardan yararlanarak farkındalık oluşturulduğu vurgulanmaktadır. Öğretmen görüşlerinden bazıları şu şekildedir: “Sosyal bilgiler dersinde proje ve topluma hizmet çalışmalarına sıkça yer vermeye çalışıyoruz. Atıklar, ağaç dikme, plastik kapak toplama, atıklar konusunda farkındalık gibi projeler oluşturduk (Ö. 12). Öğrencilerin de dahil olduğu TEMA üyeliği başlatmamız -okulumuzda en temiz sınıf seçiminin yapılarak seçilen sınıfa törende sertifika verilmesi ve bunun düzenli yapılması-mavi kapak toplama-geri dönüşüm için çöplerin okullarda ayrı olması -pil toplama kampanyasının yapılması (Ö.14). Ağaç dikme çalışmaları ve atıklarla ilgili proje çalışmaları yapıldı (Ö.5). Öğrencilerin çevre sorunlarına karşı farkındalığını arttırmak için projeler geliştiriyoruz. Atık ürünler, atıkların toplanması, pillerin, mavi kapakların toplanması, ağaçlandırma çalışmaları, afiş, broşür hazırlama çalışmaları yaptırıyorum. Her öğrenci grubu bir çevre sorunu belirleyip onu çözümleriyle proje haline getirmelerinin istiyorum (Ö.3). Çevremizde meydana gelen olaylar ile günlük hayattaki uygulamalarımız arasındaki bağ ile ilgili sorular sorulması. Bireysel olarak toplumsal olarak üzerimize düşen görevlerle ilgili beyin fırtınasının yapılması (Ö.19).” “İzcilerimden kurduğum yeşil enerji timi, çevre timi öğrencilerimle yaptığım çalışmada; yeşil enerji timi okulda gereksiz yanan lambaların söndürülmesi için “kırmızı söndür buton sticker”lar bastırıldı ve okuldaki lamba düğmelerine yapıştırıldı. Tim görevlisi öğrenciler belirli periyotlarla sınıfları gezdi ve teneffüslerde, öğle aralarında söndüren sınıflara puanlar verdi ve aylık en çok puan alan sınıfları tespit etti. Çevre timi öğrencileri teneffüslerde öğrenci arkadaşlarını gözlemledi ve çevreye kağıt, cips gibi yiyecek kaplarını atan öğrencileri ve sınıflarını o öğrencilere gözükmeden tespit etti. Sınıflara afişler asıldı (Ö. 2) Bu konuda farklı projeler gerçekleştirerek çevre ile ilgili atık yağlardan sabun, biyodizel, doğal boyalar, doğal ürünler yapıyoruz (Ö.18).”

Tablo 8. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çevre okuryazarlık becerisine ilişkin görüşleri

Uygulamalar	f	Sorunlar	f
Çevre bilgisi	15	Duyarsızlık	11
Çevre-çevre sorunları -nedenleri		Uygulamada eksiklikler	10
Çözüm önerileri-etkileri		Gezilerinin azlığı	10
Kurum-kuruluşlar		Yöntem çeşitliliği azlığı	4
Uygulamalar		Çözüm Önerileri	
Çevre farkındalık-tutum		Projeler artırılmalı	13
Projeler	14	Uygulamalar artırılmalı	13
Geziler	12	Geziler artırılmalı	9
Beyin fırtınası-Tartışma	10		
Güncel konular-Örnek olay	8		
Afiş hazırlama	5		
Broşür hazırlama	4		

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin bazıları yapılan gezilerin öğrencilerde çevreye duyarlılık oluşturma açısından önemli olduğunu belirtmektedir: “Bu yıl öğrencilerde çevre farkındalığını arttırmak için gezi düzenledim. Belediye tesislerine (Seralar, Park bahçeler Müdürlüğü, geri dönüşüm, çöpten elektrik üretim tesisi). Bu sayede insanoğlunun doğaya verdiği zarar ve çözüm yollarını gösterilmeye çalışıyor (Ö.12). Sosyal bilgiler öğretmenlerini çevre okuryazarlığı açısından karşılaşılan sorunlar okulun ve bazı öğrencilerin çevre sorunlarına karşı duyarsızlığı olduğunu (11) belirtmektedir. Çocukların çevre sorunlarına ilişkin duyarsızlığı en önemli sorunlardan biridir (Ö.8). Öğrenciler konuların işlenmesi esnasında güzel örneklerle sorunları tespit etseler de uygulamada ‘bananeci’ bir tavır içinde olabiliyorlar (Ö.12) Öğrencilerin bir kısmı duyarsız tavırlar sergileyebiliyor. Azalan kaynaklar, çevrenin kirlenmesi gibi sorunların sonraki nesiller için önemini kavrayamıyor. Çevresinde meydana gelen olayların kendisi ile ilgili olmadığı sürece sorun yaratmayacağını düşünüyor (Ö.4). Bu becerinin geliştirilmesi için okullarda yeterli imkanın ve duyarlılığın olmaması. Önem verilmemesi (Ö.17).”

Öğretmenler çevre ve kurum- kuruluşlara (TEMA) gezilerin ve uygulamaların yeterli (10) olmadığını vurgulamaktadır. “Çevre eğitimi açısından yapılacak geziler için izin alma zorluğu, öğrencilerin bazı çevre sorunlarının farkına varamaması (Ö.13). Öğrencileri sahaya çıkarıp görmeleri, uygulama yapmaları mümkün olmuyor. Anlatımlar video ve resimlerle sınırlı kalıyor (Ö.6).” Çevre sorunlarında farkındalık oluşturmak için kullanılan yöntem ve tekniklerin çeşitlendirilmek istendiğinde zaman alması, bu nedenle fazla kullanılmaması diğer bir sorun olarak belirtilmiştir. Çevre sorunlarına karşı farkındalık oluşturmak için farklı yöntem ve tekniklerin çeşitlendirilerek dersi işlenmesi gerekir. Ancak, bu tür kazanımları kazandırırken kullanılan örnek olay, beyin fırtınası, tartışma, münazara gibi yöntem ve teknikler çok zaman alabiliyor ve tartışma konusu farklı yönere kayabiliyor (Ö.7).”

Sosyal bilgiler öğretmenleri çevre okuryazarlığındaki sorunlara yönelik çözüm olarak; okullarda çevreye yönelik projelerin (13) ve okul dışı gezilerinin (12) artırılması önerilmiştir: “Uygulamaya, projeye yönelik çalışmalar

yapılmalıdır. Öğrencilerin bilinç düzeyleri artırılmalıdır (Ö.9). Okul dışı öğrenme ile öğrencilerin sorunları yerinde görmeleri sağlanmalı (Ö.12). Aileler ile ortak hareket edilerek çevre bilinci kazandırılmalı. Okul gezileri, saha çalışmaları, çeşitli projeler artırılmalıdır (Ö.18).”

3.7. Yedinci alt probleme ilişkin bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin medya okuryazarlık becerisine yönelik uygulamaları, sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin görüşleri Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin medya okuryazarlık becerisine yönelik görüşleri

Teorik- Uygulamalar	f	Sorunlar	f
Medya bilgi	17	Her bilginin doğru kabul edilmesi	13
Kitle iletişim araçları-medya		Medyanın olumsuz etkisi	12
İnternet- bilgiye ulaşma		Medya bağımlılığı	12
TV-Reklam-Haber		Medya farkındalık düzeyin yetersizliği	8
Uygulama		Yorumlama-sorgulama sorunu	5
Gazete -haber inceleme	14	Çözüm Önerileri	
Sınıf gazetesi hazırlama	10	Sos. Bil. içinde içerik artırılmalı	10
Reklam inceleme	10	Öğretmenler hizmetiçi eğitim verilmeli	9
Afiş-logo hazırlama	9	İnkılap Tar. ders saatinin artırılması	7
Dergi-broşür hazırlama	9	Uygulamaya yönelik etkinlikler	6
Proje, araştırma	8	Zorunlu ders olması	4
Kamu spotu	7		
Film analizi	4		

Sosyal bilgiler öğretmenleri medya konusunda bilgi verildiğini (17) (kitle iletişim araçları, medya, reklamlar, haberler, internet, diziler, filmler) belirtmektedir. Öğretmen görüşlerinden bazıları şunlardır: “Kitle iletişim araçları ve medya, doğru haber alma hakkı ve internet ile ilgili bilgi almalarını sağlayıcı bilgiler veriyoruz (Ö.1). Reklamlarda verilen mesajları çözümleyebilme (Ö.4). Medya konusunda farkındalık oluşturulacak bilgiler vermekteyiz (Ö.10). Medya mesajlarını incelemek, kitle iletişim araçlarını kullanmayı öğretmek, Tv den öğrendiklerini değerlendirme, medyadaki kalıp yargıları gerçeklerle karşılaştırmaya yönelik bilgilendirme yapıyoruz (Ö.13). Farklı görselleri karşılaştırarak medya ürünlerinin yapılandırılmış olduğu ile ilgili çeşitli örnekler bilgi verilmesi. reklam, dizi ya da haber programları üzerinden farkındalık oluşturmaya çalışıyoruz (Ö.8). Günümüzde bilgiye yönelik erişim, doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmayı nasıl sağlayabiliriz ve internet, TV, reklamlar konusunda bilgilendirme yapıyoruz (Ö.17).” Sosyal bilgiler öğretmenleri uygulamaya yönelik olarak, haber-reklam- gazete inceleme, sınıf gazetesi hazırlama, proje; afiş, logo, dergi, kamu spotu hazırlama çalışmaları yapıldığını belirtmektedir. Öğretmen görüşlerinden bazıları şu şekildedir: “Uygulamalara yönelik olarak sınıf gazeteleri hazırlama ödevleri verip, projeler yaptırıyoruz (Ö.2). Öğrencilerden farklı gazeteleri getirmelerini ve aynı haberin her gazetede haberinin nasıl yapıldığını incelemelerini istiyorum (Ö.6). Logo veya afiş üretme etkinliği, Reklamlarda verilen mesajları çözümleyebilme, medyaya yönelik proje ödevi verme, filmlerde karakterleri analiz etme (Ö.7). Kamu spotları çok işimize yarıyor açıkçası. Öğrencilerimle yaptığım proje çalışmalarında yaygınlaştırma kapsamında medyanın gücünü, etikliğini ortaya çıkarmaya çalışıyoruz. Youtube gibi sosyal medya araçlarını, dergi, broşür hazırlama işini kendileri yapıyor. Medya farkındalığını artırmak için, araştırma, broşür-afiş- kamu spotu hazırlıyorum (Ö.16).”

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin medya okuryazarlığına yönelik sorunlar olarak, öğrencilerin her bilgiyi doğru kabul etmesi, medyanın etkisinde kalmaları, medya bağımlılığının öğrencilerde fazla olması, medya farkındalık düzeyinin yeterli olmaması. Görüşlerden bazıları şu şekildedir: “Öğrenilen bilginin doğru kabul edilmesi (Ö.3). Medyada görülen her bilgi doğru kabul edilmekte (Ö.9). Öğrencilerin medya farkındalık düzeylerinin düşük olması. Medyanın çok etkisinde kalmaları (Ö.7). Medya bağımlılığının bilinçsiz şekilde fazla olması (Ö.12). Medyanın çok etkisinde kalmaları ve medya araçlarını etkili bir şekilde okuma, yargılama yeteneğine sahip olamamaları (Ö.15).” Öğrencilerin medya farkındalık düzeyleri yeterli değil, medyadaki içerikleri yorumlayamama, medyadaki içeriklerin güvenilirliğini sorgulayamama gibi sorunlar bulunmaktadır (Ö.2). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin medya okuryazarlığı sorunlarına yönelik çözüm önerileri olarak, Sosyal bilgiler dersinin içinde konu olarak işlenmesi ve inkılap tarihi ders saatinin artırılması böylece medya okuryazarlığı dersine ağırlık verilebileceği, öğretmenler medya okuryazarlığı konusunda Hizmetiçi eğitim verilmesi, uygulamaya yönelik etkinliklerin daha fazla yapılması belirtilmiştir. Öğretmen görüşlerinden bazıları; “Medya ile ilgili öğretmenlere hizmetiçi eğitim verilmelidir (Ö.4). Ders saatimiz ve konu ağırlığımız artırılabilir (Ö.9). Sosyal bilgiler müfredatı içerisine konular yayılmalı. İnkılap Tarihi dersinin saati artırılmalı. Çünkü LGS’ye hazırlık yapıldığı için Medya okuryazarlığı dersine ağırlık verilemiyor (Ö.10). Ders zorunlu hale getirilmelidir (Ö.13).”

3.8. Sekizinci alt probleme ilişkin bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin hukuk okuryazarlık becerisine yönelik uygulamaları, sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin görüşleri Tablo 10'da gösterilmiştir

Tablo 10. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin hukuk okuryazarlık becerisine ilişkin görüşleri

Teorik ve Uygulamalar	f	Sorunlar	f
Hukuk bilgi	16	Konuların bilgi düzeyinde verilmesi	13
Haklar-sorumluluklar		Konuların soyut olması	9
Kurum- kuruluşlar		Uygulama yetersizliği	8
Çocuk-insan hakları		Konuların yorumlanma sorunu	6
Anayasa- Demokrasi			
Uygulamalar		Çözüm Önerileri	
Yazma etkinliği (Dilekçe)	13	Uygulama düzeyinin artırılması	11
Örnek olay	9	Seçmeli ders olması	7
Güncel olay	8	Konular içinde artırılmalı	6
Pano	5	Kamu spotları bilinçlendirme	6
Araştırma ödevi	5		
Drama	3		

Sosyal bilgiler öğretmenleri hukuk okuryazarlığının oluşturulması ve geliştirilmesi için teorik olarak hukuk ile ilgili bilgilerin verildiğini belirtmektedir (17). Öğretmenlerin görüşlerinin bazıları şu şekildedir: “*Etkin vatandaşlık öğrenme alanında yer alan konulara göre öğrencilerimize anayasal haklarını ve sorumluluklarını, kurum ve kuruluşların görevleri gibi bilgiler verilmektedir (Ö.6). Hukuk konusunda bilinçli bir birey olarak hangi durumlarda hangi kurumlara başvuracağını hangi yolu izleyeceğini bilmelidir. Bu konuda bilgi veriyoruz (Ö.8) Kurumların işleyişinde karşılaştığımız problemlere karşı yapılması gerekenler ve hak arama yolları hakkında bilgilendirmeler yapılmaktadır (Ö.14). Daha çok bilgi düzeyi verilmektedir Çocuk hakları, anayasa, hak, sorumluluk, özgürlük demokrasi...). Haklarımız, anayasa, sorumluluklarımız konularında bilgi düzeyi verilmektedir (Ö.16).*”

Öğretmenler uygulamaya yönelik olarak öğrencilere dilekçe yazdırma (13) ve örnek olay (9), güncel konular (8), araştırma ödevleri (5), okul panosu hazırlama (5), drama (3) üzerinden uygulama yaptıklarını belirtmektedir. Öğretmen görüşlerinden bazıları şu şekildedir: “*6.sınıf içinde bulunan tüketici hakları kavramı ile küçük yaşlarda da olsa tüketici olarak nasıl hak aranabileceği ile ilgili örnekler verilir. Dilekçe hakkı ve bilgi edinme hakkı ile ilgili verilerek dilekçe yazımı ya da CİMER'e başvuru uygulamaları yaptırılır (Ö.5). Gündelik gerçek tüketici sorunlarına ilişkin hakem heyetine verilecek şekilde dilekçeler yazdırılmaktadır (Ö.11). Haklar ve özgürlükler ile ilgili konularda yaşanan sorun ve çözüm önerileri gibi dramalar yapılmaktadır (Ö.14). Çocuk hakları ve insan haklarını konu alan “Dilekler Çiçek Açsın” etkinliği için okul panosu oluşturma (bu panodaki çiçeklerimizin içine dilek ve şikayetlerini yazıyorlar (Ö.6). Günlük hayata dahil örneklendirmeler yaparak, araştırma ödevleri veriyorum (Ö.12). Bilgilendirmelerden sonra örnek dilekçe yazımı etkinliği yapıyoruz. Dersleri örnek videolar, haber örnekleri ve güncel konular üzerinden işliyorum (Ö.15).*”

Sosyal bilgiler öğretmenleri hukuk okuryazarlığına yönelik sorunları konuların bilgi düzeyinde işlenmesi, uygulamaya yer verilmemesi, konuların soyut kalması, öğrencilerin hukuk konularını yorumlamada zorluk yaşamaları belirtilmektedir. Öğretmen görüşlerinin bazıları; “*Sadece konuların bilgi düzeyinde verilmesi ve yasal düzenlemelerin mantığının kavranmaması, soyut kalması (Ö.1). Hukuk kurallarını anlama- yorumlama düzeyinde eksiklikler olduğunu düşünüyorum (Ö.9). Verilen bilgiler çoğunlukla teorik kalıyor. Uygulamaya geçilemiyor. Öğrenciler tüketici hakları konusunda bile öğrendiklerini uygulayamıyorlar (Ö.16). Konuların soyut olması. Öğrencilerin algılama, yorumlamada zorluklar yaşamalarıdır (Ö.20)*” şeklindedir. Çözüm önerileri olarak, uygulama düzeyinin artırılması, seçmeli ders olarak verilmesi, konular içinde ağırlığının artırılması, kamu spotları ile bilgilendirilmenin artırılması belirtilmiştir: “*Öğrencilere bol bol uygulama yaptırabilecek zaman oluşturabilmeli, sorununu çözecek beceriyi elde ettiğinde sorunların kolayca çözüldüğünü yaparak yaşayarak öğrenmeli (Ö.6). Uygulamalı çalışmalar yapılmalıdır (Ö.14). Seçmeli ders olarak konulması (Ö.17).*”

4. Sonuç, tartışma ve öneriler

Sosyal bilgiler öğretmenleri okuryazarlığı bilgiyi, verileri okuyabilme, kavrayabilme, analiz edip, yorumlayıp, değerlendirebilme ve aktarabilme olarak tanımlamışlardır. Öğretmenlerin okuryazarlık tanımları birçok araştırmacının okuryazarlık tanımları ile benzerlik göstermektedir (Altun, 2005; Güneş, 2000; Hobbs, 2010; Mete, 2020 Kellner, 2001). Öğretmenler Sosyal bilgiler dersi açısından okuryazarlık becerilerinin kazandırılmasının konuların anlaşılması, kavranması, analiz edilmesi, yorumlanması; üst düzeyde düşünme becerilerini geliştirmesi ve ders

başarısını artırılması açısından önemli olduğu belirtmiştir. Çeşitli okuryazarlık becerileri üzerinde yapılan çalışmaların ders başarısını ve düşünme becerilerinin artırdığı sonuçları ile araştırma bulgularını desteklemektedir (Clark & Lott, 2017; Göfner, 2017; Kelcey & Carlisle, 2013; Knipper & Duggan, 2006; Lai vd., 2014; Pennington vd., 2014; Soares & Wood, 2010; Vaughn vd., 2013).

Sosyal bilgiler öğretmenleri öğrencilere harita okuryazarlığı becerilerinin kazandırmak için teorik olarak öğrencilere öncelikler bilgi düzeyinin verildiğini; uygulama düzeyinde ise, dilsiz haritalar kullandıklarını, harita gösterip, okuma ve yorumlama çalışmaları yaptıklarını belirtmektedirler. Öğretmenlere yönelik yapılan araştırmalarda benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Akengin vd., 2016; Cendek, 2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin harita okuryazarlığına ilişkin sorunlara yönelik görüşlerine bakıldığında; okullarda imkanların kısıtlı olması, öğrencilerin harita ile ilgili olarak yeterli beceriye sahip olmaması, hazırbulunuşluk düzeylerinde eksiklikler görülmesi, ders saatinin yetersizliği nedeniyle uygulamalara fazla zaman ayıramadıklarını belirtilmiştir. Yapılan çeşitli araştırmalarda ortaokul öğrencilerinin harita okuryazarlığı becerisinin yeterli olmadığı, ders saatinin yetersizliği ve kazanım yoğunluğu nedeniyle uygulama azlığı gibi benzer sorunlarla örtüştüğü görülmektedir (Akengin vd., 2016; Cendek, 2015; Erol 2017). Öneriler kısmında harita okuryazarlığında uygulamalara daha fazla yer verilmesi gerektiği, okul koridorları ve sınıflarda harita köşelerinin olması gerektiği belirtilmiştir. İlgili araştırmalar önerileri destekler niteliktedir (Cendek, 2015; Erol, 2017; Kuru, 2022).

Sosyal bilgiler öğretmenleri, öğrencilerin politik okuryazarlık becerisini geliştirmek için; öncelikle teorik düzeyde bilginin oluşturulması için gerekli konuların işlendiği; uygulama düzeyinde ise, güncel konuların sınıfa getirilip tartışma yapıldığı, ödev ve araştırmalar verildiğini belirtmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlıkta karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşlerine bakıldığında; öğrencilerin güncel konular veya politik konuların tartışılmasında tarafsız, objektif olmadıklarını, ailelerinin politik görüşlerinden etkilendiklerini, güncel konuları takip edilmemesi nedeniyle güncel ve toplumsal konular hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları, sınıfta güncel konular konuşulduğu zaman siyasi yöne konuların çekilmesi, ders saati azlığı belirtmektedirler. Politik okuryazarlığa yönelik yapılan çeşitli çalışmalarda öğrencilerin temel politik bilgi, farkındalık ve becerilerinin eksik olduğu (Achinstejn, 2006; Avcı, 2022; Borhaug, 2008; Heron & McManus, 2003; Wilkins, 1999), öğrencilerin görüşlerinde ailelerin sosyoekonomik düzeylerinin etkili olduğu (Doğanay vd., 2007), öğrenci ve ailelerin önyargılarından kaynaklı yanlış anlaşılmalarda olduğu (Özdemir, 2022); öğretmenlerin beceri ve davranış boyutundan daha fazla bilgi boyutu üzerinde durulduğu (Çakmak, 2011; Kuş & Tarhan, 2016) belirtilmiştir. Önerilerde politik okuryazarlığını geliştirmek için uygulamaların (gezi, günlük, yazma etkinlikleri) artırılması gerektiği belirtilmiştir. İlgili araştırmalarda da benzer önerilerde bulunulmuştur (Achinstejn, 2006; Faiz, 2016; Kuş & Tarhan, 2016; Özdemir, 2022).

Sosyal bilgiler öğretmenleri dijital okuryazarlık becerisini oluşturmak için öncelikle öğrencilere dijital teknoloji konusunda günlük hayatları için gerekli uygulamalar konusunda bilgi verdiklerini, dijital okuryazarlık becerilerini geliştirmek için araştırma ödevleri verip, sunum hazırlama, akıllı tahta kullanımı, EBA kullanımı, e-devlet kullanımına yönelik uygulamalar yaptıklarını belirtmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenleri dijital okuryazarlık konusunda sorunlar olarak daha çok bilgi verme düzeyinde kaldığını, uygulamaya sıkça yer verilmediğini, öğrencilerin bazılarının internete ulaşmada sorunlar yaşadığını, ve okulda teknik sorunların yaşandığını vurgulamaktadır. Yapılan araştırmalarda dijital okuryazarlık becerisinde karşılaşılan sorunlarla örtüşmektedir (Şahin, 2000; Schroll, 2007; Sağ, 2011). Bu çalışmalarda teknoloji ile ilgili bilgi eksikliği, teknolojik alt yapı eksikliği, donanım eksikliği sorun olarak belirtilmiştir. Sorunların çözümüne yönelik olarak; öğrencilerin internete ulaşabilecekleri imkan ve desteğin artırılması, güvenli internet konusunda bilgilendirilmesi, bilgisayar laboratuvarların etkin kullanılması, dijital okuryazarlığa yönelik proje ödevlerinin verilmesi, kurumlara ait eğitim amaçlı demo uygulamaları üzerinden uygulama yapılması, dijital okuryazarlık seçmeli dersinin oluşturulması önerilmiştir. Çeşitli araştırmalardaki önerilerle örtüşmektedir (Şahin, 2000; Sağ, 2011).

Sosyal bilgiler öğretmenleri finansal okuryazarlık becerisini oluşturmak için, finansal bilgi üzerinde durulduğunu belirtmektedir. Ekonomi ile ilgili genel bilgiler ve kavramlar açıklanmaktadır. Finansal okuryazarlığı geliştirmeye yönelik olarak beyin fırtınası, girişimci kişilere ait biyografiler kullanma, proje oluşturma, gözlem ödevleri gibi uygulamalar yaptıklarını belirtmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenleri finansal okuryazarlığa ilişkin sorun olarak; öğrencilerin bütçe ve planlama yapamaması, finansal okuryazarlığa yönelik gezilerin azlığı, konuların soyut olması, konulara ilgisizlik, uygulama azlığı belirtmektedir. Yapılan çeşitli çalışmalarda öğretmenlerin bilgi düzeyinde çalışmalar yaptıklarını ancak sınıf dışı ve günlük yaşama dahil uygulamalarda birçok eksiklikler yaşandığı belirtilmiştir (Akhan, 2010; 2013; Ay & Yavuz, 2016). Finansal okuryazarlık sorunlarına yönelik olarak çözüm önerisi olarak sosyal bilgiler öğretim programında ekonomi konularının güncellenmesi gerektiği, proje- topluma hizmet uygulaması çalışmalarının, okul dışı gezilerinin (Fabrika, üretim- girişimcilik alanları) artırılması, girişimcilerin okula konuk olarak çağırılması çözüm önerileridir. Yapılan çeşitli araştırmalarda da finansal okuryazarlık

becerisini kazandırma sadece bilgi verme ile sınırlı kalmaması, uygulamalar yapılması gerektiği; sınıf dışında bankalar, ekonomik kuruluşlar, pazarlar, marketler gibi kuruluşlara geziler düzenlenmesi gerektiğini belirtmektedir (Akhan, 2010; Akhan, 2013; Yalçınkaya & Er, 2019).

Sosyal bilgiler öğretmenleri öncelikle öğrenciler çevre bilgisi (çevre, çevre sorunları, çevre sorunlarının nedenleri, etkileri, çözüm önerileri, kurum-kuruluşlar) verdiklerini belirtmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenleri; proje, gezi, beyin fırtınası ve tartışma yöntemine, afiş hazırlama, güncel konulara yer vererek çevre sorunlarına yönelik duyarlılık geliştirmeyi amaçlamaktadırlar. Çevre okuryazarı bir birey yetiştirmenin etkili bir çevre eğitimi vermekle gerçekleştirebileceğini ifade edilmektedir (Karatekin, 2011; Artun, Uzunöz & Akbaş, 2013). Sosyal bilgiler öğretmenlerini çevre okuryazarlığı açısından karşılaşılan sorunlar olarak; okulun ve bazı öğrencilerin çevre sorunlarına karşı duyarsızlığı olduğunu, çevre ve kurum- kuruluşlara gezilerin ve uygulamaların yeterli olmadığını vurgulamaktadır. Sosyal bilgiler öğretmenleri çevre okuryazarlığındaki sorunlara yönelik çözüm olarak; okullarda çevreye yönelik projelerin ve okul dışı gezilerinin artırılması önerilmiştir. Yapılan çeşitli araştırmalarda çevre okuryazarlık davranış geliştirme boyutunda sığ ve sınırlı olduğu öngörüsü ile derslerde uygulamaların, proje, topluma hizmet uygulamaları, eğitsel kol çalışmalarının ve gezi etkinliklerinin artırılması önerilmektedir (Karatekin, 2011; Öney, 2022; Varlı, 2014).

Sosyal bilgiler öğretmenleri teorik olarak medya konusunda bilgi verildiğini; uygulamaya yönelik olarak, haber-reklam- gazete inceleme, sınıf gazetesi hazırlama, proje; afiş, logo, dergi, kamu spotu hazırlama çalışmaları yapıldığını belirtmektedir. Sorun olarak, öğrencilerin her bilgiyi doğru kabul etmesi, medyanın etkisinde kalmaları, medya bağımlılığının öğrencilerde fazla olması, medya farkındalık düzeyinin yeterli olmaması belirtilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin medya okuryazarlığı sorunlarına yönelik çözüm önerileri olarak, Sosyal bilgiler dersinin içinde konu olarak işlenmesi ve inkılap tarihi ders saatinin artırılması böylece medya okuryazarlığı dersine ağırlık verilebileceği, öğretmenlere medya okuryazarlığı konusunda hizmet içi eğitim verilmesi, uygulamaya yönelik etkinliklerin daha fazla yapılması belirtilmiştir. Çeşitli araştırmalar sorun ve önerileri destekler niteliktedir (Altun, 2010; Bütün, 2010; Sarı, 2021).

Sosyal bilgiler öğretmenleri hukuk okuryazarlığının oluşturulması ve geliştirilmesi için teorik olarak hukuk ile ilgili bilgilerin verildiğini belirtmektedir. Öğretmenler uygulamaya yönelik olarak öğrencilere dilekçe yazdırdıklarını, drama yaptırarak, okul panosu yaptırma, örnek olay, araştırma ödevleri yapıldığı belirtilmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenleri hukuk okuryazarlığına yönelik sorunları konuların bilgi düzeyinde işlenmesi, uygulamaya yer verilmemesi, konuların soyut kalması, öğrencilerin hukuk konularını yorumlamada zorluk yaşamaları belirtilmektedir. Hukuk okuryazarlığı alanında yapılan çalışmalarda ortaokul öğrencilerinin hukuk okuryazarlık düzeylerinin orta düzeyde olduğu (Patil & Lavanya, 2012; Oğuz, 2013), Sosyal bilgiler dersinde hukuk okuryazarlığının bilgi düzeyinde kaldığı, uygulama düzeyi, günlük yaşamla ilişkilendirme düzeyinin az olduğu (Ay & Yavuz 2016; Çelik, 2021) belirtilmiştir. Çözüm önerileri olarak, uygulama düzeyinin artırılması, seçmeli ders olarak verilmesi, konular içinde ağırlığının artırılması, kamu spotları ile bilgilendirilmenin artırılması belirtilmiştir. Çeşitli araştırmalarda; okul dışı ortamlara gezi ve hukuk konularının günlük hayatlarında kullanabilecekleri ortamların sunulması (Ay & Yavuz, 2016; Hacat Oğuz & Çakmak, 2018; Oğuz, 2013) önerilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; Sosyal bilgiler dersinde okuryazarlık becerilerine yönelik olarak programdaki kazanımlara göre bilgi düzeyinin verildiği görülmektedir. Ancak öğretmenler özellikle; ekonomi ve politik okuryazarlığa yönelik bilgilerin güncellenmesi gerektiğini belirtmektedir. Araştırmaya göre, okuryazarlık becerilerine yönelik uygulama düzeyinin az olduğu tespit edilmiştir. Özellikle hukuk, politik, dijital, finansal okuryazarlıklara yönelik uygulama düzeyinin artırılması gerekmektedir. Bu bakımdan araştırma, Sosyal bilgiler dersinde okuryazarlık becerisinde uygulama düzeyinde yapılanları tespit etme, karşılaşılan sorunlar- çözüm önerilerini ortaya çıkarma ve alınabilecek önlemlere yönelik yol haritası çıkarma konusunda alana katkı sağlayacaktır.

4.1. Öneriler

Sosyal bilgiler dersinde okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesi için; uygulamaya yönelik etkinliklerin, okul dışı gezilerin, proje -topluma hizmet uygulamalarının, okulların araç-gereç ve teknolojik imkanlarının, ders saatinin, ders kitaplarında etkinliklerin, artırılması önerilebilir. Ayrıca, okuryazarlık konularının (özellikle finansal okuryazarlık) güncellenmesi, sosyal bilgiler sınıflarının oluşturulması, okuryazarlıklara yönelik seçmeli derslerin eklenmesi, bilgisayar laboratuvarlarının etkin kullanılması, yöntem ve tekniklerin çeşitlendirilmesi, öğretmenlere okuryazarlık becerilerine yönelik hizmet içi eğitimlerin verilmesi de önerilebilir.

Kaynakça

Achinstein, B. (2006). New teacher and mentor political literacy: reading, navigating and transforming induction contexts. *Teachers and Teaching*, 12, 123-138.

- Adalar, H. (2019). Finansal okuryazarlık. B. Aksoy, B. Akbaba & B. Kılcan (Ed.). *Sosyal bilgilerde beceri eğitimi* (s.149-182) içinde. Ankara: Pegem Akademi.
- Advisory Group on Citizenship. (1998). *Education for citizenship and the teaching of democracy in schools*. Londra: Printed in Great Britain.
- Akengin, H.; Tuncel, G. & Cendek, E. (2016). Öğrencilerde harita okuryazarlığının geliştirilmesine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*. Marmara Geographical Review. 34 , ss 61-69.
- Akhan, N. E. (2010). İlköğretim sosyal bilgiler öğrencilerinde ekonomi okuryazarlığının durumu ve geliştirilmesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Akhan, N. E. (2013). Adım adım ekonomi okuryazarlığı: Sosyal bilgiler dersleri için alternatif yollar [Özel sayı]. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (14), 1-36.
- Altun, A. (2005). *Gelişen teknolojiler ve yeni okuryazarlıklar*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Altun, A. & Güner, M. D. (2005). Tekli okuryazarlıktan çoklu okuryazarlığa doğru: medya okuryazarlığı. A. Altun & S. Olkun (Ed.) *Güncel gelişmeler ışığında: Matematik fen teknoloji yönetim* (s. 177-190). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Altun, A. (2010). Medya okuryazarlığının sosyal bilgiler programlarıyla ilişkilendirilmesi ve öğretimi (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Altun, A. (2013). Medya okuryazarlığı. E. Gençtürk & K. Karatekin (Ed.) *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlık içinde* (s.179-206). Ankara. Pegem Akademi.
- Anderson, R. (2008). The political literacy approach to teaching politics in SOSE courses. *Ethos*. 16 (4), 13–17.
- Artun, H., Uzunöz, A.& Akbaş, Y. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevre okur-yazarlık düzeylerine etki eden faktörlerin değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 34, ss. 1-14
- Atkinson, A. & Messy F. (2012). Measuring financial literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) pilot study. *OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions*, No. 15, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/5k9csfs90fr4-en>
- Avcı, R.C. (2022). *Sosyal bilgiler öğretiminde politik okuryazarlık becerisinin yeri ve bu beceriye yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Rize: Recep Tayyip Erdoğan Ün.. Sosyal bilimler Enstitüsü.
- Ay, T.S. & Yavuz, Ü. (2016). Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde okuryazarlık becerilerini kazandırmaya yönelik gerçekleştirdikleri uygulamalar. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 6(2), 31-63
- Borhaug, K. (2008). New teacher and mentor political literacy:reading navigating and transforming induction contexts.teachers and teaching: *Theory and Practtice*, 12 (2), 123-136.
- Bütün, E. (2010). *Medya okuryazarlığı dersine ilişkin öğretmeni öğrenci ve veli görüşleri (Samsun İli Örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Çakmak, D. (2011). *Öğretmen adaylarının siyasal katılımı ve siyasal katılıma ilişkin tutumları* (Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi örneği). Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.
- Çelik, Y. (2021). Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan bazı becerilerin kazandırılmasına yönelik öğretmen görüşleri. *Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 733-765.
- Cendek,, M. (2015). *Öğrencileri harita okuryazarlığının geliştirilmesine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Clark, S. K. & Lott, K. (2017). Integrating science inquiry and literacy instruction for young children. *The Reading Teacher*, 70 (5). 1-21.
- Demircioğlu,,H.İ & Akengin, H. (2012).Zaman ve mekana ilişkin becerilerin öğretimi. C. Öztürk. (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi; Demokratik Vatandaşlık Eğitiminin içinde* (s.187-224). Ankara: Pegem Akademi.
- Diri, N.Ç.& Arı, S. (2020). *Örneklerle finansal okuryazarlık*. Ankara: İksad Publishing House
- Doğanay, A. Çuhadar, A. & Sarı, M. (2007). Öğretmen adaylarının siyasal katılımçılık düzeylerine çeşitli etmenlerin etkisinin demokratik vatandaşlık eğitimi bağlamında incelenmesi. *Educational Administration: Theory and Practice*, 50, 213-246.
- Erol, H. (2017). Ortaokul öğrencilerinin harita okuryazarlık becerilerine ilişkin bir çalışma. *AJESİ-Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 7 (3): 425-457.
- Faiz, M. (2016). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının siyaset okuryazarlık durumları*. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi,Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gedik,,H. & Açıl F. B. (2020). 21. yüzyılda sosyal bilgiler için farklı okuryazarlıklara bakış. N.E.Akhan & S. Demirezen, (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretiminde alternatif konular*. içinde (s.137-180). Ankara: Nobel yayınevi.
- Göfner, B. (2017). *Sosyal bilgiler dersinde okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesine yönelik bir eylem araştırması*. Yayımlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Güleç, S. & Hüdavendigar, M. N. (2020). Sosyal bilgiler eğitimi alanında okuryazarlık becerisi başlığında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 24-36.
- Güneş, F. (2000). *Okuma-yazma öğretimi ve beyin teknolojisi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Güngör, B. & Altun, A. (2020). Sosyal bilgilerde öğretiminde önemli bir adım. Dijital okuryazarlık. N.E. Akhan & S. Demirezen, (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretiminde alternatif konular*. içinde. (s.181-204).Ankara: Nobel yayınevi.

- Haçat Oğuz, S. & Çakmak, M. A. (2018). Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler eğitimi çerçevesinde hukuk okuryazarlığı düzeylerinin belirlenmesi. *Turkish Studies*, 14 (4), 919-940.
- Heron, E. & McManus, M. (2003). Political literacy and the teaching of social policy. a study into the political awareness and political vocabularies of first year undergraduates. *Social Policy and Society*, 2(1), 23-32
- Hobbs, R. (2010). *Digital and media literacy: A plan of action*. A white paper on the digital and media literacy recommendations of the knight commission on the information needs of communities in a democracy. Aspen Institute. 1 Dupont Circle NW Suite 700, Washington, DC 20036.
- Horton, F. W. (2008). *Understanding information literacy: a primer*. Paris: UNESCO. <https://ifap.ru/library/book261.pdf>.
- İnan, S. & Tarhan, Ö. (2018). Siyaset öğretimi ve siyaset okuryazarlığı. A.F. Ersoy & H.Karaduman. (Ed.).*Sosyal bilgilerde güncel okumalar-I*. (s. 831-51). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karatekin, K. & Aksoy, B. (2012). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 7/1 Winter 2012, p.1423-1438
- Karatekin, K. (2011). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevre okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kelcey, B. & Carlisle, J. F. (2013). Learning about teachers' literacy instruction from classroom observations. *Reading Research Quarterly*, 48(3), 301-3017.
- Kellner, D. (2001). New technologies new literacies: Restructuring education for a new millennium. *International Journal of Technology and Design Education*, 11(3), 67-81.
- Knipper, K. J. & Duggan, T. J. (2006). Writing to learn across the curriculum: Tools for comprehension in content area classes. *International Reading Association*, 59 (5) :462-470.
- Koç, H. & Demir, S.B. (2014). Developing valid and reliable map literacy scale. *Review of international Geographical Education Online*, 4(2), 120-137
- Köşker, N. (2020). Harita okuryazarlığı becerisi ve öğretimi. T. Çelikkaya & H. Yakar.(Ed.). *Konu ve Beceri Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi -II*. içinde (s.129-169). Ankara: Nobel yayınevi.
- Kuru, G. (2022). *İlkokul sosyal bilgiler dersinde oyunlaştırılmış ders etkinlikleriyle harita okuryazarlığının geliştirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Kuş, Z. (2013). Politik okuryazarlık ve aktif vatandaşlık.. E. Gençtürk & K Karatekin (Ed). *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlık içinde* (s.207-229). Ankara. Pegem Akademi.
- Kuş, Z. & Tarhan, Ö. (2016). Political education in social studies classrooms: a perspective from Turkey. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*.12 (3), 464-483
- Lai, M. K., Wilson, A., McNaughton, S. & Hsiao, S. (2014). Improving achievement in secondary schools: Impact of a literacy project on reading comprehension and secondary school qualifications. *Reading Research Quarterly*, 49(3), 305-334.
- Mandell, I. (2008). *The financial literacy of young America adults:Results of the 2008 national jumpstart coalition survey of high school seniors and college students*. Seattle W.A.University of Washington and the Aspen .
- Martin, A. (2005). DigEuLit – a European framework for digital literacy: a progress report. *Journal of eLiteracy*, Vol 2 .
- McClure, R. W. (1992). *A conceptual model for map skills curriculum development based upon a cognitive field theory philosophy*. (Doctoral thesis). Oklahoma State University, Oklahoma.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı. (İlkokul ve Ortaokul 4-5-6-7. Sınıflar).Ankara.
- Mete, G. (2020). Okuryazarlık türleri ve 2023 eğitim vizyonu belgesi. *Kesit Akademi Dergisi*, (22), 109-120.
- Merriam, S.B. (2013). *Qualitative research: A Guide to design and implementation*. John Wiley & Sons Inc., New York.
- Miles, M. B.& Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis* (2nd Edition). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Moseley, C. (2000). Teaching for environmental literacy. *The Clearing House*, 74 (1), 23-24
- Oğuz, S. (2013). Hukuk okuryazarlığı. E. Gençtürk & Karatekin (Ed.). *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar* (s. 160-176). Ankara: Pegem Akademi.
- Oğuz, S. (2013). *Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler eğitimi çerçevesinde hukuk okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Önal, İ. (2010). Tarihsel değişim sürecinde yaşam boyu öğrenme ve okuryazarlık: Türkiye deneyimi. *Bilgi Dünyası*, 11 (1), 101-121.
- Öney, H. (2022). *Çevre okuryazarlığı konusunda yapılmış olan nitel araştırma çalışmalarına yönelik betimsel bir araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Özdemir,S. (2022). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık becerisinin geliştirilmesine ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Pala, Ş. M. (2022). Okuryazarlık becerilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında incelenmesi. *e- Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9, 659-678. doi: 10.30900/kafkasegt.1097887
- Patil, S.S. & Lavanya, C. (2012). A study on legal literacy among secondary school students. *Indian Streams Research Journal*. 2(7).

- Patton, M.Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. 3. Baskıdan Çeviri. M.Bütün & S.B.Demir (Ed), Ankara: Pegem Akademi.
- Pennington, J. L., Obenchain, K. M., & Brock, C. H. (2014). Reading informational texts a civic transactional perspective. *The Reading Teacher*, 67(7), 532-542.
- Polizzi, G. (2020). Digital literacy and the national curriculum for England: learning from how the experts engage with and evaluate online content. *Computers & Education*, Volume 152. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2020.103859>.
- Roth, C. E. (1992). Environmental literacy: Its roots, evolution and directions in The 1990s., Columbus, OH: *ERIC Clearing-house for Science, Mathematics, and Environmental Education*. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED348235.pdf>
- Sağ, M. (2021). *Öğretmenlerin dijital okuryazarlığı ve engellerine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Bartın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Şahin, M. (2000). *Sınıf öğretmenlerinin, öğretim sürecinde eğitim teknolojileri ve uygulamalarına ilişkin etkinlikleri yerine getirirken karşılaştıkları problemler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Niğde Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Şan, S. (2019). Etkin vatandaş olma yolunda okuryazar olmak: Politik okuryazarlık ve hukuk okuryazarlığı. C. Öztürk, Z. İbrahimoglu & G. Yıldırım (Ed.). *Kuramsal temeller ve güncel tartışmalar ışığında 21. yüzyılda vatandaşlık ve vatandaşlık eğitimi* (ss. 219-235). Ankara: Pegem Akademi
- Sarı, C. (2021). *Ortaokul öğretmenlerinin medya okuryazarlığı dersinin amaçları ve dersin öğretiminde karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Schroll, D. (2007). *Examining what influences a teachers' choice to adopt technology and constructivist principles in the classroom learning environment*. Yayınlanmamış doktora tezi, Walden University.
- Soares, L. B. & Wood, K. (2010). A critical literacy perspective for teaching and learning social studies. *The Reading Teacher*, 63(6), 486-494.
- Varlı, D.(2014). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Tokat, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Vaughn, S., Swanson, E. A. & Roberts, G. (2013). Improving reading comprehension and social studies knowledge in middle school. *Reading Research Quarterly*, 48(1), 77-93.
- Wilkins, G. (1999). Making good citizens: the social and political attitudes of PGCE students. *Oxford Review of Education*, 25 (1-2), 228 – 231.
- Yalçınkaya, E. & Er, T. (2019). Sosyal bilgiler eğitiminde finansal okuryazarlık. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 9 (1), 1-24.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Yiğit, E. Ö. (2013). Teknoloji okuryazarlığı.. E.Gençtürk & K. Karatekin (Ed.). *Sosyal bilgilerde çoklu okuryazarlık*. içinde (s. 256-289). Ankara: Pegem Akademi.

Extended abstract

Introduction

Literacy is defined as the ability to understand what one reads and to convey one's thoughts to others. In addition to reading and writing, literacy skills are also characterized as accessing, making sense of, using and communicating information at every stage of our lives. Literacy is the ability of individuals to transfer feelings and thoughts verbally or in writing, to perceive and transfer what others say or write, and to use the information they obtain.

Aim

The aim of the study is to present the opinions of social studies teachers on the literacy skills in the 2018 curriculum.

Method

In determining the opinions of social studies teachers, data were collected using a qualitative research model and case study design. The study group of the research consists of 20 social studies teachers working in 15 different secondary schools. The data were obtained through a semi-structured interview form. A descriptive analysis technique was used to analyze the data.

Conclusion and discussion

Social studies teachers defined literacy as the ability to read, comprehend, analyze, interpret, evaluate, and transfer information and data. They stated that it is important for the social studies lesson. Teachers stated that gaining literacy skills in social studies lessons is important in understanding, comprehending, analyzing, and interpreting the subjects, developing higher-level thinking skills, and increasing lesson success. Social studies teachers state that to provide students with map literacy skills, students are given the theoretical level of knowledge; at the application level, they use dumb maps, show maps, and do reading and interpretation activities. When their opinions on the problems related to map literacy are examined, it is stated that they cannot allocate much time for practice due to limited opportunities in schools, students not having sufficient skills related to the map, deficiencies in their level of readiness, and insufficient lesson hours. Related research supports the results (Cendek, 2015; Akengin, Tuncel & Cendek, 2016; Erol, 2017; Kuru, 2022).

Social studies teachers stated that to develop students' political literacy skills, first of all, at the theoretical level, topics necessary for the formation of knowledge are covered; at the application level, current issues are brought to the classroom and discussed, and homework and research are given to ensure that students follow current issues. When the opinions of social studies teachers on the problems encountered in political literacy are examined, it is seen that students cannot be impartial and objective in discussing current issues or political issues; the political views of their families influence them, and some students do not have enough knowledge about current and social issues because they do not follow current issues when current issues are discussed in the classroom, the issues are drawn to the political direction, there are discussions, and there are fewer lesson hours. In the recommendations, it was stated that applications (excursions, diaries, writing activities) should be increased to improve political literacy. Related studies are in line with the results obtained (Wilkins, 1999; Heron & McManus, 2003; Achinstein, 2006; Doğanay, Çuhadar & Sarı, 2007; Borhaug, 2008; Çakmak, 2011; Avcı, 2022; Özdemir, 2022), (Achinstein, 2006; Kuş & Tarhan, 2016; Özdemir, 2022).

Social studies teachers state that to develop digital literacy skills, they first inform students about the applications of digital technology in their daily lives, give them research assignments to improve their digital literacy skills, and make them prepare presentations, use smart boards, use EBA, and use e-government. As for problems in digital literacy, it is emphasized that it is mostly at the level of providing information, that it is not frequently practiced, and that technical problems are experienced. To solve the problems, increasing the opportunities and support for students to access the internet and effectively use computer laboratories was recommended. Various research has been conducted to support the results (Şahin, 2000; Schroll, 2007; Sağ, 2011). Social studies teachers explain general information and concepts related to the economy, brainstorm, use biographies of entrepreneurs, create projects, observation assignments, etc., to build financial literacy skills. As problems, students' inability to make a budget and plan, lack of excursions for financial literacy, abstract subjects, and lack of practice are stated. As a solution suggestion, it was stated that topics regarding economics should be updated in the social studies

curriculum, and out-of-school trips should be increased. Various studies with teachers and students support the results (Akhan, 2010; Akhan, 2013; Yalçinkaya & Er, 2019).

Social studies teachers state that they primarily provide students with environmental information (environment, environmental problems, causes and effects of environmental problems, solution suggestions, institutions, and organizations...). At the application level, they aim to develop sensitivity towards environmental problems by including projects, field trips, brainstorming and discussion methods, preparing posters, and current issues. The problems encountered in terms of environmental literacy emphasize that the school and some students are insensitive to environmental problems and that trips to the environment and institutions and organizations and applications are not sufficient. It was recommended to increase environmental projects and out-of-school trips in schools as solutions to the problems in environmental literacy of social studies teachers. The results of the research are in line with the findings (Karatekin, 2011; Artun et al., 2013). Social studies teachers state that theoretical information about the media is given theoretically, and application activities such as news-advertisement-newspaper analysis, preparing a class newspaper, projects, posters, logos, magazines, and public service announcements are carried out. As problems, it is stated that students accept all information as true, they are influenced by the media, media addiction is high among students, and the level of media awareness is insufficient. As the solution suggestions for media literacy problems of social studies teachers, it was stated that the media literacy lesson could be emphasized by teaching it as a subject in the social studies lesson and increasing the lesson hours of the history of revolution, providing in-service training to teachers on media literacy, and conducting more practical activities.

Social studies teachers state that theoretical information about law is given to create and develop legal literacy. Teachers state that students are made to write petitions, make drama, make a school board, make case studies, and do research assignments. The problems related to legal literacy of social studies teachers are stated to be that the subjects are taught at the level of knowledge, that there is no place for application, that the subjects remain abstract, and that students have difficulty interpreting legal issues. As solution suggestions, increasing the application level, giving it as an elective lesson, increasing its weight in the subjects, and increasing information through public service announcements were mentioned. There are studies (Oğuz, 2013; Ay & Yavuz, 2016; Hacet Oğuz & Çakmak, 2018) that support the results.

Recommendations

According to the opinions of social studies teachers, to improve literacy skills, it can be recommended to increase application activities, out-of-school trips, project-community service applications, school opportunities, lesson hours, and in-service training for teachers on literacy skills.

Yazarların katkı oranı beyanı

Bu çalışmada yazarlar eşit düzeyde katkı beyan etmişlerdir.

Çıkar çatışması

Bu çalışmada yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması belirtilmemiştir.

Etik kurul onayı

Bu çalışmanın Etik Kurul Onayı, 26.12.2022 tarih ve 2022/12 toplantısında Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan alınmıştır. Tüm sorumluluk yazarlara aittir.